

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS POLITIKOS FAKULTETAS
PENITENCINĖS TEISĖS IR VEIKLOS KATEDRA

MANTAS GICEVIČIUS

ATKURIAMOJO TEISINGUMO IR TARPININKAVIMO SPECIALIZACIJA

CIVILINIŲ GINČŲ TAIKINAMASIS
TARPININKAVIMAS

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė
Lekt. dr. Natalija Kaminskienė

VILNIUS, 2009

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. SKYRIUS. CIVILINIŲ GINČŲ TAIKINAMOJO TARPININKAVIMO SAMPRATA.....	8
1.1. Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo sąvoka.....	10
1.2. Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo terminologijos problema.....	11
1.3. Terminų sutaikinimas, taikinimas ir taikinamasis tarpininkavimas (mediacija) santykis.....	16
1.4. Taikinamojo tarpininkavimo tikslai.....	20
1.5. Taikinamojo tarpininkavimo privalumai ir trūkumai.....	28
2. SKYRIUS. CIVILINIŲ GINČŲ TAIKINAMOJO TARPININKAVIMO PROCEDŪRA.....	35
2.1. Taikinamojo tarpininkavimo etapai.....	36
Taikinamojo tarpininkavimo procedūros principai.....	39
3. SKYRIUS. TAIKINAMOJO TARPININKAVIMO TAIKYMAS.....	43
3.1. Teisminė mediacija.....	46
3.2. Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo vystymosi perspektyvos Lietuvoje.....	50
IŠVADOS.....	53
PASIŪLYMAI.....	55
SANTRAUKA.....	56
SUMMARY.....	57
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	58
PRIEDAI.....	65

IVADAS

Temos naujumas, aktualumas ir problematika. Pastaraisiais dešimtmečiais vyksta reikšmingų pokyčių visuomeniniame gyvenime. Sulėtėjus ūkio progresui ir mažėjant įplaukų į valstybės ir atskirų žmonių biudžetą, vis aktualesnis tampa išlaidų mažinimas. Taupymas yra ne tik tiesioginių išlaidų mažinimas, tačiau ir išlaidų kontroliavimas. Sutaupydami daugiau resursų ir lėšų, galime daugiau jų skirti investicijoms. Tai pagrindinės taisyklės, kurias turėtų įsisąmoninti atskiri individai, tiek ir pati visuomenė. Visų socialinių veiklos sričių vystymosi pagrindas – naujų efektyvesnių veiklos būdų paieška. Vyrauja visiems gerai žinoma taisyklė – minimaliomis sąlygomis pasiekti maksimalaus rezultato. Naujovių šiais laikais sunku atrasti, nes visuotinis išsivystymo lygis, mokslo integracija ir globalizacijos reiškiniai sąlygoja daugelio socialinių reiškinių ir santykių ištirtumą. Vis dėlto teisės mokslininkai ir teisininkai praktikai, ieškodami optimalaus civilinių ginčų sureguliuavimo ir išsprendimo būdų pastaruoju metu siūlo naują alternatyvų civilinių ginčų sprendimo būdą – taikinamąjį tarpininkavimą. Tikimasi, kad ši priemonė gali padėti pagerinti žmonių tarpusavio santykius, taupyti lėšas ir neiekvoti laiko bylinėjimuisi teisme.

Žmonių tarpusavio santykius reguliuoja teisės normos, kurios dažniausiai apibrėžia leistinas elgesio ribas. Tenkindami savo poreikius, žmonės turi skirtingus interesus, skirtingas pažiūras ir dažnai pasitaiko, kad atskiriems asmenims kuriant teisinius santykius atsiranda konfrontacija, peržengiami gero elgesio, moralės, pagarbos, teisingumo reikalavimai. Šių ribų peržengimo atveju, sutrikdoma teisių ir pareigų pusiausvyra, socialinė harmonija, taika. Tokiu atveju geriausia išeitis – tam tikra intervencija. „Civilizuota visuomenė turi suderinti skirtingus interesus, padėti pasiekti protingą kompromisą netgi tais atvejais, kai žmonės savo poelgiais, veiksmais siekia prieštaringų tikslų. Kartu labai svarbu pašalinti arba bent jau minimizuoti destruktivius, valstybę ir visuomenę ardančius veiksnius, kuriais vieni siekia įgyvendinti savo teises ir laisves nesiskaitydami su kitų asmenų teisėmis ir laisvėmis.“¹, būtent tokią išeitį galima rasti, pasirinkus alternatyvius ginčų sprendimo (ang.- *alternative dispute resolution*) (toliau –AGS) būdus.

Vienas iš svarbiausių AGS tikslų – atkurti, atstatyti, sugrąžinti socialinę taiką visuomenėje arba tarp atskirų individų. Tai reiškia, kad, pasinaudodamos AGS priemonėmis, šalys gali taikiai išspręsti ginčą joms priimtiniu būdu. Šalys pačios suranda tinkamiausią sprendimą, priima abipusiškai naudingą susitarimą, todėl ginčas pasibaigia abipuse pergale. Toks santykių sureguliuavimas yra galimas, nes bendrai yra pripažįstama, jog tiek taikinamasis

---

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras (I dalis) / Ats. red. K. Jovaišas. - Vilnius: Teisės institutas, K. Jovaišo PI, 2000, P-214.

tarpininkavimas tiek ir kitos procedūros, priskiriamos AGS, yra lanksčios ir efektyvios spręsti asmenų tarpusavio ginčus. Jos dažnai neįspraustos į griežtas procesines normas, griežtus etapus, nėra sukaustančio oficialumo.

Kylantys konfliktai sukelia nemažai įvairaus pobūdžio rūpesčių tiek asmenų (konflikto šalių, trečiųjų asmenų, artimųjų ir kitų) gyvenime, tiek padidina valstybės institucijų darbo apimtį, kas gali sąlygoti jų atliekamų funkcijų kokybę bei institucijų prestižą. Šiuo metu įprasta civilinių ginčų sprendimui tarp atskirų asmenų taikyti teisminį procesą, rečiau – arbitražą ir derybas. Bet čia glūdi nemažai diskutuotinų klausimų apie optimaliai išnaudotas galimybes, tokias kaip teisingumo prieinamumas, operatyvumas, žmogiškųjų ir materialinių resursų taupymas ir pan. Pats konfliktas užprogramuoja praradimus, žalą, nuostolius ir kitus neigiamus elementus. Todėl papildomų pastangų ir lėšų eikvojimas vedant teisminį procesą yra nepatrauklus ir nepriimtinas. Tokia padėtis verčia ieškoti esamai situacijai keisti.

Nuo 2008 metų gegužės 21 d. Europos Parlamentas ir Taryba, siekdami išsaugoti ir plėtoti laisves, saugumo ir teisingumo erdvę, priėmė direktyvą 2008/52/EB Dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų² (toliau – Direktyva dėl mediacijos). bei įpareigojo Europos Sąjungos šalis perkelti į nacionalinę teisę direktyvos nuostatas, numatančias civilinių ir komercinių ginčų sprendimą mediacijos procedūra. Savo ruožtu Lietuvos Respublikos (toliau – LR) Seimas 2008 m. liepos 15 d. priėmė LR Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymą³ (toliau - Taikinamojo tarpininkavimo įstatymas), kuriuo įstatymiškai įtvirtino galimybę taikyti naują civilinių ginčų sprendimo būdą – taikinamąjį tarpininkavimą (mediaciją).

Mediacija yra populiarus ginčų sprendimo būdas. Pvz. Jungtinėse Amerikos Valstijose per pastaruosius 2 dešimtmečius mediacija buvo plačiai taikoma sprendžiant civilinius ginčus ir šiuo metu išsprendžiamų ginčų skaičius siekia 250 000 per metus.⁴ Tačiau paanalizavus taikomojo tarpininkavimo būdu išspręstų bylų statistiką Lietuvos teismuose, (t.y. bandomojo teisminės mediacijos projekto rezultatus),⁵ galima pastebėti, jog Lietuvoje mediacija vis dar nėra populiaru ir visų žinoma. Ši nauja alternatyvi ginčų sprendimo priemonė, kaip rodo

² 2008 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/52/EB dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:136:0003:0008:LT:PDF> Prisijungimo laikas: 2009 07 22.

³ Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas // Žin., 2008, Nr. 87-3462.

⁴ Wall Jr J. A., Chan-Serafin Ss. Processes in Civil Case Mediations. Conflict Resolution Quarterly, vol. 26, no. 3, Spring 2009. p 261 <http://www3.interscience.wiley.com/cgi-bin/fulltext/122275561/PDFSTART> Prisijungimo laikas: 2009 07 22.

⁵ Oficialių duomenų apie bandomosios teisminės mediacijos projekto rezultatų kol kas nepateikia nei vienas projekte dalyvaujantis teismas. Tačiau 2008 metais Vilniaus miesto 3 apylinkės teismas metinėje veiklos apžvalgoje yra pateikęs duomenis, kad šalys nenoriai naudojami teismine mediacija ir per 2008 metus įvyko tik 6 mediacijos procesai, du iš jų baigti taikos sutartimis. <http://vilniaus3.teismas.lt/apzvalga.pdf> Prisijungimo laikas: 2009 06 22.

užsienio šalių, taikančių tarpininkavimą praktika, yra plačiai paplitusi ir sėkmingai taikoma, tačiau kyla klausimas – kas lemia, kad ši naujovė taip sunkiai skinasi kelią Lietuvoje?

Taikinamasis tarpininkavimas gali tapti viena iš civilinių ginčų sprendimo priemonių. Verta paminėti, kad šios kategorijos ginčų sprendimas yra ypatingas tuo, kad ne retai tarp dviejų ir daugiau asmenų yra susiklostę glaudūs tarpusavio santykiai. Šių santykių atkūrimu, išsaugojimu ir plėtojimu turėtų būti suinteresuota valstybė ir visuomenė. Kitais žodžiais tariant, svarbiau yra išlaikyti socialinę taiką, o ne formaliai įvykdyti teisingumą.

Dar viena priežastis, paskatinusi išsamesnius tyrimus šioje srityje yra ta, kad taikant AGS priemones gali būti sumažinamas teismams tenkantis bylų krūvis. Pastaraisiais metais civilinių bylų skaičius ženkliai išaugo ir turi tendenciją dar labiau didėti. Iki šiol neiširta, kokį realų neigiamą poveikį pačio teismo darbui daro paduodamų pareiškimų, ieškinių skaičiaus didėjimas. Teisėjai fiziškai nespėja išnagrinėti bylų, prašymų, skundų, vis didesni bylų nagrinėjimo atidėjimo terminai (iki 1 m.), vis dažnesni laikinų apsaugos priemonių taikymo atvejai, nepasitenkinimas teismais, teisėjų darbu, teisėjų patiriamas stresas, poilsio trūkumas, dažnesnės klaidos ir pan. Sudėtinga situacija sprendžiant civilinius ginčus teismuose yra aktuali ir reikalauja situacijos įvertinimo. Viena iš priemonių, skirtų mažinti ilgam bylinėjimuisi ir teismams tenkančių bylų skaičiui, yra mediacijos integravimas į teismus.

Galbūt susidarius nepalankiai situacijai ne tik ekonominėje, bet ir teismų sistemoje, bus vis labiau atkreipiamas piliečių ir valdžios institucijų dėmesys į AGS priemonės, o tuo pačiu ir į civilinių ginčų taikinamąjį tarpininkavimą, kadangi šios procedūros pagalba užtikrinama geresnė, lengviau prieinama, priimtinesnė, labiau pažangi žmogaus teisių apsauga.

Magistrinio baigiamojo darbo **tikslas** – apžvelgti civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo reglamentavimą ir taikymą Lietuvoje.

Tikslui pasiekti magistriniame darbe keliami šie **uždaviniai**:

1. Remiantis užsienio ir Lietuvos mokslinės literatūros šaltiniais ir teisės aktais išanalizuoti civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo sampratą, terminologiją, tikslus, privalumus ir trūkumus.
2. Nustatyti civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) procedūros pagrindinius principus, apžvelgti tarpininkavimo procedūros etapus.
3. Nustatyti civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo reglamentavimo ir taikymo problematiką Lietuvoje, apžvelgti pasiektus bandomojo teisminės mediacijos projekto Lietuvoje rezultatus.
4. Pateikti siūlymus ir rekomendacijas civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo Lietuvoje reglamentavimo ir taikymo tobulinimui.

Šio magistrinio darbo tyrimo **objektas** yra civilinių ginčų taikinamasis tarpininkavimas Lietuvoje. **Dalykas** - Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo teisinis reglamentavimas ir taikymas praktikoje.

Baigiamojo darbo **hipotezė** - civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo Lietuvoje teisinis reglamentavimas tobulintinas.

Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo tema nėra nauja mokslinių tyrinėjimų sritis užsienio valstybėse, tačiau Lietuvos mokslo atstovai tyrinėti tarpininkavimą tik pradeda, pasirenkami skirtingi nei užsienio kolegų aspektai., kaip pavyzdžiui nagrinėjami bendri AGS procedūrų ypatumai, teisminės mediacijos galimybės, bendros žinios apie konfliktų sprendimą. Darbe remiamasi mokslinėje **literatūroje** teorines išvalgas pateikiančių teisininkų N. Kaminskienės⁶, R. Simaičio⁷, konfliktų sprendimo srityje – J. Lakio,⁸ D. Račelytės,⁹ psichologijoje J. Sondaitės¹⁰ ir kitų autorių darbais. Šiame darbe taip pat panaudoti užsienio autorių C.W. Moore,¹¹ L. Boulle, M. Nestic,¹² J. P. Folger, B. R. A. Baruch,¹³ F. P Bannink¹⁴ darbai ir idėjos.

Magistriniame darbe buvo naudojami lietuvių ir užsienio autorių darbų, kitos literatūros, artimos temai, teorinės analizės ir lyginamasis metodai. Labai plačiai taikoma visame darbe tarptautinių ir nacionalinių teisės aktų bei kitų dokumentų analizė. Empiriniais tyrimo metodais analizuojami teisės aktai ir teismų praktika, susijusi su civilinėmis bylomis. Sisteminės analizės metodas taikytas nagrinėjant taikinamojo tarpininkavimo reglamentavimą, terminijos naudojimą civilinius santykius reglamentuojančiuose teisės aktuose. Naudojantis abstrakcijos metodo pagalba pateikti taikinamojo tarpininkavimo tikslai, privalumai trūkumai, santykis su civiliniu procesu, šios ginčų sprendimo procedūros pagrindiniai etapai ir principai. Apibendrinimo metodo pagalba pateiktos išvados ir siūlymai, siekiant taikinamojo tarpininkavimo plėtros.

Magistrinį darbą sudaro įvadas, trys skyriai su poskyriais, išvados ir pasiūlymai. Pirmame skyriuje apžvelgiama taikinamojo tarpininkavimo sampratą formuojantys veiksniai

⁶ Kaminskienė N. Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009.

⁷ Simaitis R. Mediacijos privačiuose ginčiuose teisinio reguliavimo tendencijos. Lietuvoje // Justitia. Nr. 2 (64), 2007.

⁸ Lakis J. Konfliktų sprendimas ir valdymas. Mykolo Romerio universitetas, 2008.

⁹ Račelytė D. Konfliktų studijų pagrindai : vadovėlis, Vilnius : Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009.

¹⁰ Sondaitė J., Čechavičienė A. Teisėjų, dalyvavusių ir nedalyvavusių mediacijos apmokymo programose, požiūris į mediaciją // Socialinis darbas : mokslo darbai. Nr. 7(2), 2008.

¹¹ Moore C.W. The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict, ed. 3, San Francisco: Jossey-Bass, 2003.

¹² Boulle L., Nestic M. Mediation: Principles, Process, Practice. Tottel Publishing, 2006.

¹³ Folger J. P., Baruch R. A., The Promise of Mediation, San Francisco, 1994.

¹⁴ Bannink F. P., Solution-Focused Mediation: The Future with a Difference. Conflict Resolution Quarterly, Volume. 25, no. 2, 2007.

– procedūros apibrėžimas, terminologijos naudojimas, pagrindiniai tikslai, privalumai ir trūkumai. Antrame skyriuje tiriama civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo procedūra, jos etapai ir svarbiausi principai. Trečiasis skyrius skirtas atskleisti taikinamojo tarpininkavimo taikymo tendencijas Lietuvoje ir užsienyje. Darbo išvados ir siūlymai suformuoti remiantis pirmame-trečiame skyriuose atlikta analize.

1. SKYRIUS. CIVILINIŲ GINČŲ TAIKINAMOJO TARPININKAVIMO SAMPRATA

Nagrinėjant civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo sampratą, reikia prisiminti, kad Lietuvoje dar visai neseniai įstatymai numatė, kad pagrindinė priemonė civilinėms teisėms ir teisėtiems interesams ginti bei atstatyti yra teismo procesas. Tačiau vykstant ženkliems pokyčiams visuomenėje, sparčiai vystantis teisinių santykių įvairovei ir nykstant fizinėms valstybių sienoms (civilinių teisinių santykių atžvilgiu) ne retai susiduriama su efektyvaus teisių gynimo ir teisingumo prieinamumo problemomis. Įdomu pastebėti, kad visose sistemose, nesvarbu ar tai teisės, ar kitos, tik labai neilgam laikui egzistuoja vakuumas, todėl išlieka poreikis laiku tobulinti ir papildyti šias sistemas. Daugelyje valstybių įstatymų leidėjai atkreipė dėmesį į įvairių efektyvių teisinių priemonių įdiegimą ir jų vystymo skatinimą. Visuomeninių ir nevyriausybinų organizacijų, bendruomenių ir pavienių asmenų iniciatyva kuriamos naujos civilinių ginčų sprendimo procedūros.

Galime konstatuoti, kad alternatyvus civilinių ginčų sprendimas išsivystė iš tradicinių civilinio proceso ginčų sprendimo procedūrų. Tradicinio civilinio proceso pagrindiniai postulatai susiformavo dar antikos laikais ir iki šios dienos įtakoja teisinių ginčų sprendimo procesą, o civilinis procesas Lietuvoje išlieka svarbiausiu įrankiu sprendžiant civilinius ginčus. Vis dėlto civilinio proceso teoretikai teigia, kad civilinį procesą galima suprasti siaurai ir plačiai. Siauro civilinio proceso supratimas apima teismo ir šalių procesinę veiklą sprendžiant civilines bylas ir vykdant teismų sprendimus, t.y. civiliniu procesu laikomas teismo procesas. Plačioji civilinio proceso samprata apjungtų visas subjektinių teisių gynbos ir apsaugos būdus, neskaitant baudžiamųjų ir administracinių. Tokiu būdu į civilinio proceso sampratą įtraukiamas ir arbitražo procesas, ir notariato veikla, ir kiti privatinės teisės gynbos, apsaugos ir ginčų sprendimo būdai.¹⁵

Civilinis procesas – tai valstybės suteikiamas konflikto sprendimo mechanizmas.¹⁶ Fundamentalūs jo tikslai – pažeistų ar ginčijamų materialinių subjektinių teisių bei įstatymų saugomų teisėtų interesų gynimas, privatinų teisinių santykių stabilumo užtikrinimas ir teisinės taikos tarp ginčo subjektų atkūrimas. Civilinių ginčų sprendimas ilgą laiką buvo patikėtas valstybinių institucijų veiklos sričiai, tačiau modernioje visuomenėje situacija pasisuko kitu kampu. Pirmiausia, atsirado poreikis ginčus spręsti taikiai, konfidencialiai ir efektyviai. Tiek juridiniai, tiek fiziniai asmenys neretai suvokia, kad šiais laikais yra glaudžiai tarpusavyje susiję ir priklausomi. Demokratiškose, žmogaus teises gerbiančiose teisinėse valstybėse neliko grobuoniškų veiksmų. Nepriimtinus ir žalingus veiksmus – prievartą,

¹⁵ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. T. 1. – Vilnius: Justitia, 2003. – P.28.

¹⁶ Nekrošius V. Francas Kleinas apie civilinio proceso tikslus ir principus bei jų įgyvendinimo metodus // Teisė. Mokslo darbai. 1999, Nr. 33-1 P. 44.

smurtą, jėgos naudojimą ir kitas negatyvias priemones – kontroliuoja ir užkerta joms kelią valstybinės institucijos, socialinė kontrolė ir viešoji nuomonė. Asmenys turi jausti, kad saugumas ir teisingumas yra užtikrinamas optimaliai. Tokiu būdu vystysis teigiami prosocialūs, ekonomiškai kokybiški, pasitikėjimu ir teisingumu grindžiami santykiai.

Verta atkreipti dėmesį, kad vis dėlto teisinių santykių reguliavimui valstybinėse institucijose – teismuose – jaučiami kai kurie proceso trūkumai. Didžiausi trūkumai – ribotos galimybės kreiptis į teismą, privatumo (konfidencialumo) stoka, ginčo šalių proceso kontrolės, valdymo nepakankamumas, šalių konkuruojantis elgesys, negatyvios ir dažnai sunkiai suvaldomos emocijos ir pan. O tuo tarpu kodifikuotas ir griežtai reglamentuotas valstybės teisingumo vykdymo procesas nustato ginčo šalių veikimo ribas ir būdus, todėl bendravimas tampa formalizuotas, nuasmenintas, priešiškas.

AGS priskiriamos procedūros minėtų trūkumų neturi, kadangi vienas iš skiriamųjų bruožų – ženkliai mažiau formalizuotas procesas. Žinoma, įvardijama daug daugiau AGS procedūrų privalumų, todėl dažnai kai kurie mokslininkai prognozuoja šių procedūrų populiarumo ir reikšmingumo augimą.¹⁷ AGS procedūros, kaip neformalaus teisingumo (kartais vadinamo nevalstybiniu, nevyriausybinio teisingumu) elementai, labiausiai yra paplitusios besivystančiose šalyse, kadangi suteikia lengvesnį teisingumo prieinamumą, taupo išlaidas, yra operatyvesnės bei paremtos kultūrinėmis tradicijomis.¹⁸ Neformalaus teisingumo mechanizmų specifika leidžia juos plačiai taikyti ir pasiekti efektyvių rezultatų įvairaus socialinio statuso bei turinės padėties asmenims.

Atsižvelgiant į vis platesnę užsienio šalių patirtį bei augantį susidomėjimą atskiromis AGS procedūromis, yra tikslinga apžvelgti bei nustatyti civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo sampratą bei atskirus ją formuojančius elementus.

Taikinamasis tarpininkavimas arba mediacija, bendriausia prasme turėtų būti suvokiamas kaip taikinamasis arba neteisiamasis ginčų sprendimo procesas, kuris apima trečio asmens įtraukimą, kuris nėra ginčo šalis.¹⁹ Panašų mediacijos apibrėžimą yra pasiūlęs vartoti R. Simaitis, t.y. siūloma mediaciją suprasti plačiausia, bendriausia, holistine prasme. Jo nuomone, bet kokios metodikos ar būdai, kurie turi sutaikymo, tarpininkavimo, taikinimo bruožų gali būti priskirti mediacijai.²⁰ Pasak N. Kaminskienės, tokia mediacijos sąvoka yra per

¹⁷ Spencer D., Brogan M. *Mediation Law and Practice*. Cambridge University Press, 2006. 486 psl.

¹⁸ Wojkowska E., *Doing Justice: How Informal Justice Systems Can Contribute*. December 2006. <http://www.undp.org/oslocentre/docs07/DoingJusticeEwaWojkowska130307.pdf> Prisijungimo laikas: 2009 09 29.

¹⁹ Pačia plačiausia ir bendriausia prasme, mediacija apima platų spektrą taikių, neteisminių trečios šalies intervencijų, ir mediatorius suvokiamas kaip asmuo ar organizacija, kuris panaudoja visus tinkamus metodus, kad išspręstų konfliktą taikiai. Yarn D.H., Ed., *Dictionary of Conflict Resolution*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1999. – P. 272.

²⁰ Simaitis R. Mediacijos privačiuose ginčiuose teisinio reguliavimo tendencijos. *Lietuvoje // Justitia*. Nr. 2 (64), 2007. – P. 21.

plati, kadangi „Tarpininkavimas – tai atskira, savo specifika pasižyminti AGS procedūra, kuri neturėtų būti tapatinama su apjungiančiu visas neteismines civilinių ginčų sprendimo procedūras terminu AGS.“²¹ Galima būtų sutikti su pastarąja pozicija, kad tarpininkavimas yra kokybiškai savarankiška ginčų sprendimo procedūra, tačiau ši procedūra gali būti taikoma plataus spektro konfliktams spręsti, turi daug modelių bei gali apimti įvairias taikomas technikas. Atsižvelgiant į tai, kartais sunku identifikuoti, ar tam tikras procesas, kuris vyksta tarp dviejų konfliktuojančių pusių, yra tarpininkavimas (mediacija), ar kitas ginčo sprendimo būdas. Todėl autorius pritarė tokiai pozicijai, kad tarpininkavimas identifikuojamas tada, kai atitinka minimalius ir bendriausius (kartais ne visus) tarpininkavimui priskiriamus bruožus, ir kai patys asmenys, dalyvaujantys sprendžiant ginčą ar konfliktą, priskiria vykstantį procesą prie mediacijos.

1.1. Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo sąvoka.

Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 2 straipsnio 3 dalis nustato, kad civilinių ginčų taikinamasis tarpininkavimas (mediacija) yra „civilinių ginčų sprendimo procedūra, kurios metu vienas ar keli civilinių ginčų taikinimo tarpininkai (mediatoriai) padeda ginčo šalims taikiai spręsti ginčą.“ Tokią tarpininkavimo (mediacijos) sąvoką Lietuvoje įtvirtino LR Seimas. Pažymėtina, kad tai pirmasis bandymas įtvirtinti tarpininkavimo apibrėžimą nacionaliniu įstatyminiu lygmeniu. Iš pateiktos mediacijos sąvokos galima išskirti šiuos pagrindinius tarpininkavimo elementus:

1. Taikinamasis tarpininkavimas yra civilinių ginčų sprendimo **procedūra**.
2. Pagrindiniai asmenys, dalyvaujantys sprendžiant ginčą tarpininkavime yra **ginčo šalys ir tarpininkas** (tarpininkai).
3. Civilinių ginčų taikinamajame tarpininkavime nagrinėjamas **ginčas** yra kilęs tarp ginčo šalių.
4. Taikinamojo tarpininkavimo dalyvių veikla nukreipta į civilinio ginčo **išsprendimą**.
5. Tarpininkavimo procedūros pobūdis – **taikus** ginčo sprendimas.

Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) sąvokos formavimui įtakos turėjo tarptautiniai teisės aktai. Vienas iš šio įstatymo pirminio projekto rengėjų teigia²², kad Mediacijos privačiuose ginčiuose įstatymo projekto,²³ kuris buvo parengiamoji LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymas forma, turinį nemaža dalimi padiktavo tarptautinių institucijų patvirtintos priemonės ir daugelio užsienio šalių patirtis. Pažymėtina, kad minėto

²¹ Kaminskiene N. Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009. – 88 psl.

²² Simaitis R. Mediacijos privačiuose ginčiuose teisinio reguliavimo tendencijos Lietuvoje // Justitia. Nr. 2 (64), 2007. – 22 psl.

²³ Lietuvos Respublikos mediacijos privačiuose ginčiuose įstatymo projektas, 2008 m. sausio 11 d., Nr. XP-2809.

įstatymo projekto nuostatas nulėmė Jungtinių Tautų Prekybos teisės komisijos (UNCITRAL) 2002 metų Pavyzdinis tarptautinio komercinio sutaikymo įstatymas, Europos Tarybos rekomendacijos dėl mediacijos šeimos ir civilinėse bylose, Europos Komisijos 2002 metais paskelbta „žalioji knyga“ dėl alternatyvių civilinių ir komercinių ginčų sprendimo būdų, Europos Komisijos pasiūlymas „Dėl kai kurių mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų“, 2004 metų Europos mediatorių elgesio kodeksas ir atskirų valstybių patirtis.

Mokslinėje literatūroje vyrauja sofistiškas, gana sudėtingas ir nevienodas požiūris į pačią mediacijos sąvoką. Apibendrinami mediacijos praktiką autoriai identifikuoja įvairių jos modelių su skirtingais bruožais, todėl pateikia nevienodas mediacijos sąvokas. Kai kurie autoriai teigia, kad vienodesnė mediacijos sąvoka ypač svarbi tolesnei šio proceso raidai, nes padėtų atskirti nuo kitų ginčų sprendimo būdų.²⁴ Šio darbo autoriaus nuomone, LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymas įstatymų leidėjas neturėjo tikslo atriboti civilinių ginčų taikinamąjį tarpininkavimą (mediaciją) nuo kitų AGS procedūrų. Nustatant sąvoką šiame įstatyme buvo siekiama nesusiaurinti mediacijos procedūros taikymo, todėl į sąvoką įtraukiami tik patys bendriausi ir fundamentaliausi šią procedūrą sudarantys elementai. Tuo tarpu teorijoje ir praktikoje paliekama diskrecija nustatinėti individualiai aktualesnius bruožus ar įtraukti į sąvokos formuluotę papildomus elementus. Būtent dėl šios priežasties darbe nebus nagrinėjamos kitų autorių pateikiamos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo sąvokos ir bus laikomasi LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymas nustatytos sąvokos formuluotės.

1.2. Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo terminologijos problema

Kaip jau anksčiau buvo paminėta, LR Seimas 2008 m. liepos 15 d. priėmė LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymą, kuris pirmą kartą Lietuvoje numatė galimybę civilinius ginčus spręsti tarpininkavimo būdu. Priimant šį įstatymą, kilo diskusijos dėl mediacijos, taikinamojo tarpininkavimo termino. Pradiniame įstatymo projekte, kurį LR Teisingumo ministerija parengė ir 2008 m. sausio 11 d. pateikė LR Seimui svarstyti, pagrindiniai vartoti terminai buvo vien tik *mediacija*, *mediatorius*. Tos pačios dienos LR Teisingumo ministerijos aiškinamajame rašte²⁵ naudojami mediacijos, ginčo taikaus sprendimo terminai. Tačiau patvirtintas ir įsigaliojęs LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymas nustatė, kad bus taikomas terminas „taikinamasis tarpininkavimas“. Natūraliai kyla klausimas, koks terminas

---

²⁴ Milašius T. *Mediacija kaip alternatyvus ginčų sprendimo būdas*. Teisė. Vilniaus universitetas. Mokslo darbai. Nr. 63, 2007.

²⁵ LR Teisingumo ministro aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos mediacijos privačiuose ginčiuose įstatymo projekto“ 2008-01-11, Nr. XP-2809.

priimtinausias, kai kalbama apie alternatyvų civilinių ginčų sprendimo būdą padedant trečiam nešališkam asmeniui?

Nenuostabu, kad vis daugiau sumaištis kyla dėl to, kokį terminą pasirinkti – taikinamąjį tarpininkavimą, tarpininkavimą, mediaciją ar kitą. Nenuoseklumo parenkant terminą galime aptikti ir kituose teisės aktuose. Svarbiausi reikalavimai, kurių reikėtų laikytis parenkant konkretų terminą, reiškinių apibrėžimui yra šie – turėtų būti tikslus reiškinių apibrėžimas, suprantamas, aiškus, unikalus pavadinimas, išskiriantis iš panašaus pobūdžio pavadinimų.

Atlikus LR teisės aktų apžvalgą, galima pastebėti, kad dažnai teisinėje kalboje yra naudojami terminai „tarpininkavimas“, „tarpininkas“, nors tai nesusiję su taikinamojo pobūdžio veikla, ginčų sprendimu. Toks terminas yra nustatytas LR Antstolių įstatyme²⁶ (*Tarpininkavimas vykdamas turtines prievoles*) LR Finansinių įstaigų įstatyme²⁷ (*Finansinis tarpininkavimas (agento veikla)*). LR Draudimo įstatyme²⁸ (*draudimo tarpininkas, draudimo tarpininkavimas*). LR Darbo kodekse²⁹ užsimenama apie galimybę pasitelkti tarpininko paslaugas nagrinėjant kolektyvinius darbo ginčus, tačiau pastarajame kodekse tarpininko sąvoka taip pat vartojama kalbant apie asmenis, kurie padeda darbuotojui įsidarbinti (pvz 90 straipsnis. *Tarpininkavimas įdarbinant užsienyje*) ir tai visiškai nesusiję su taikos paieškos procedūromis.

Kituose LR teisės aktuose taip pat galime aptikti panašių terminų naudojimo atvejų. Šių identiškų terminų (*tarpininkavimas, tarpininkas*) naudojimas skirtingose srityse įvairiomis reikšmėmis įneša pakankamai sumaištis teisininkams, taikantiems teisę. Dar painiau paprastiems piliečiams suvokti skirtingas tarpininkavimo reikšmes skirtinguose kontekstuose. Dėl šios priežasties kyla teisinio aiškumo, naudojamų sąvokų nesuderinamumo problemos. Iškyla dilema: ar pasirinkti ir naudoti novatorišką bei tarptautinio susitarimo pagrindu priimtą terminą *mediacija*, ar lietuvių kalbos atitikmenį *tarpininkavimas*, konkrečiau – *civilinių ginčų taikinamasis tarpininkavimas*. Galime pastebėti, kad teisinėje ir kitoje mokslinėje literatūroje taip pat nėra susiformavusio unifikuoto požiūrio į šių sąvokų vartojimą.

Tarpininkavimo procedūra civilinėse bylose įgavo specialųjį terminą – *taikinamasis tarpininkavimas*. Tokia įstatymo leidėjo – LR Seimo – pozicija įdomi tuo, kad kalbant apie tarpininkavimą ar kitas AGS procedūras baudžiamosiose, administracinėse ir kitokio pobūdžio bylose ateityje galime sulaukti įvairių terminų, kurie priklausys nuo tos teisės šakos,

²⁶ LR Antstolių įstatymas. Žin., 2002, Nr. 53-2042.

²⁷ LR Finansinių įstaigų įstatymas Žin., 2002, Nr. 91-3891.

²⁸ Lietuvos Respublikos draudimo įstatymas. Žin., 2003, Nr. IX-1737.

²⁹ LR Darbo kodeksas. Žin., 2002, Nr. 64-2569.

srities specifikos (tarpininkavimas – sutaikinimas,³⁰ nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacija,³¹ mediacija, taikus šeimos ginčų sprendimas,³² tarpininkavimas derybose³³ ir pan.)

Vadovaujantis tokia logika, tarpininkavimą galime laikyti platesne sąvoka, apimančia taikinamąją tarpininkavimą ir panašias tarpininkavimo formas. Kad būtų galima lengviau įsivaizduoti tarpininkavimo, taikinamojo tarpininkavimo ir kitų tarpininkavimo formų santykį darbo autorius pateikia schemą (žr. prieduose psl. 68).

LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo priėmimo proceso metu šio įstatymo projekte³⁴ buvo vartojami terminai *mediacija*, *mediatorius*. 2008 m. birželio 18 d. LR Seimo Teisės ir teisėtvarkos pagrindinis komitetas, išnagrinėjęs ekspertų, konsultantų, specialistų išvadas, valstybės institucijų, savivaldybių, piliečių, visuomeninių organizacijų, politinių partijų bei politinių organizacijų, kitų suinteresuotų asmenų pateiktus pasiūlymus, pataisas ir pastabas,³⁵ pritarė Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinio proceso katedros pasiūlymui *mediacijos* ir *mediatoriaus* terminus pakeisti lietuvių kalbos atitikmenimis – „*tarpininkavimas*“ ir „*tarpininkas*“. Šis siūlymas buvo argumentuojamas tuo, kad analogiški terminai yra vartojami ir oficialiame 2004 m. spalio 22 d. Europos parlamento ir tarybos direktyvos pasiūlymo „Dėl tam tikrų tarpininkavimo civilinėse ir komercinėse bylose aspektų“ vertime į lietuvių kalbą. Vertėtų pažymėti, jog vėlesnės redakcijos Europos Sąjungos (toliau – ES) oficialiame leidinyje, publikuotame 2008 m. birželio 24 d. galime rasti Europos Direktyvą dėl mediacijos,³⁶ kurios oficialiame vertime naudojami terminai *mediacija*, *mediatorius*. Tai tik vienas iš pavydžių, kuomet tų pačių oficialių teisės aktų vertimuose į lietuvių kalbą naudojami terminai susikerta, nėra identiški. Todėl svarstyтина, ar galima remtis ES teisės aktų oficialiųjų vertimų į lietuvių kalbą terminais. Atsižvelgiant į tai, kad priimant direktyvą, buvo išklaustytos įvairių institucijų, valstybių narių pastabos ir pasiūlymai, bei tai, kad direktyva yra ES antrinės teisės šaltinis ir vėlesnis teisės aktas, derėtų pasilikti prie joje naudojamo mediacijos, mediatoriaus termino.

³⁰ Vilniaus komercinio arbitražo teismo valdybos 2003 m. gruodžio 8 d. nutarimu patvirtintas Vilniaus komercinio arbitražo teismo Tarpininkavimo ir taikinimo procedūros reglamentas. <http://www.arbitrazas.lt/index.php?handler=lt.tarpininkavimas> Prisijungimo laikas: 2009 11 10.

³¹ Uscila R. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacijos įdiegimo galimybės Lietuvoje. // Teisės problemos. – Vilnius, 2006/2.

³² Taikus šeimos ginčų sprendimo terminas naudojamas LR Seimo nutarime „Dėl valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo.“ Žin., 2008, Nr. 69-2624.

³³ Dėl tarpininkavimo derybose tarp autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijų ir kūrinių bei gretutinių teisių objektų naudotojų taisyklių patvirtinimo. Žin., 2008, Nr. 24-889.

³⁴ LR Mediacijos privačiuose ginčiuose įstatymo projektas, 2008. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=312610 Prisijungimo laikas: 2009 06 22.

³⁵ LR Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto Pagrindinio komiteto Išvada Dėl Lietuvos Respublikos Mediacijos privačiuose ginčiuose įstatymo projekto 2008 06 18 d. Vilnius (XP-2809).

³⁶ Dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB 2008 gegužės 21 d. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:136:0003:0008:LT:PDF>. Prisijungimo laikas: 2009 06 22.

Europos Taryba yra gana produktyvi teisės aktų leidybos srityje, kai kalbama apie žmogaus teisių apsaugą. Jos leidžiamų dokumentų oficialios kalbos yra dvi – anglų ir prancūzų. Atitinkamai, kalbant apie AGS procedūras, pateikiami terminai ang. – *Mediation*, pranc. – *la Médiation*. Deja, šios tarptautinės organizacijos leidžiamų teisės aktų oficialių vertimų funkcijų neatlieka jokia LR valstybės institucija, dėl to yra neįmanoma palyginti Europos Tarybos siūlomos terminijos tarpininkavimo procedūroms pavadinti.

Verta pažymėti, kad remiantis tarptautiniais teisės aktais, visiškai nesvarbu, kokį konkretų pavadinimą tarpininkavimo procedūrai pažymėti parenka valstybių įstatymų leidėjai. Pavyzdžiui, Europos Direktyvos dėl mediacijos 3 straipsnyje „Sąvokų apibrėžimai“ numatoma, kad „mediacija – struktūrinis procesas, neatsižvelgiant į tai, kaip jis pavadintas ar nurodytas...“ Taigi, pagal šią direktyvą Europos Sąjungos šalys, jų institucijos ir piliečiai turi teisę vadinti tarpininkavimo procedūrą *mediacijos* terminu, netgi jei ateityje LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatyme nebūtų vartojamas terminas *mediacija*.

Sekantis argumentas, kuriuo buvo paremtas Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinio proceso katedros pasiūlymas, ir kuriam pritarė LR Seimo Teisės ir teisėtvarkos pagrindinis komitetas, yra kaimyninių valstybių, kurios pasirinko vartoti savo kalbą mediacijos / mediatoriaus atitikmenis, patirtis. Kaip iliustracijos komitetui buvo pateikta Latvijos (tarpininkavimas vadinamas „*starpniecība*“, tarpininkas – „*starpnieks*“), Estijos (tarpininkavimas vadinamas „*vahendus*“, tarpininkas – „*vahendaja*“), Rusijos (tarpininkavimas vadinamas „*посредничество*“, tarpininkas – „*посредник*“) valstybių pavyzdžiai.

Kad susidarytume tikslesnį vaizdą apie mediacijos procedūrai apibūdinti naudojamų terminų atvejus kaimyninėse valstybėse, palyginkime Europos šalių pasirinktus terminus (žr. prieduose psl. 67).

Remiantis 3 paveikslu matyti, kad didžioji dalis Europos žemyno šalių naudoja žodžio *mediation* variacijas. Todėl vienareikšmiškai teigti, jog Senojo žemyno šalys (taikinamojo) tarpininkavimo reiškiniui apibrėžti vartoja savo unikalius, valstybinės kalbos atitikmenis, negalime. Gal būt tik vakaruose esančios, ir priklausančios romanų – germanų kalbų šeimai priklausančios valstybės naudoja įvairius lotyniško žodžio *mediation* atitikmenis. Tokio termino paplitimą taip pat galima sieti su kontinentinės teisinės sistemos paplitimu Europoje, kadangi dauguma Europos žemyno šalių daugiau ar mažiau buvo paveiktos dar antikos laikais susidariusių teisinių tradicijų. Verta paminėti, jog kaip ir Lietuvoje priimtame LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatyme, taip ir kitų valstybių teisės aktuose bei praktikoje vartojami terminai nesuteikia teisės vienareikšmiškai tvirtinti, kad Europos valstybėse yra

įtvirtintas konkretus (taikinamojo) tarpininkavimo terminas ir visa apimtimi įsigaliojęs bei taikomas mokslinėje literatūroje ar praktikoje.

Dar vienas motyvas, kuriuo pasirinkta LR Seimo Teisės ir teisėtvarkos pagrindinis komitetas, priimdamas sprendimą dėl taikinamojo tarpininkavimo termino naudojimo, buvo Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2008-01-15 pateiktas pasiūlymas Nr. S1-38(4.15), kuriame Valstybinė lietuvių kalbos komisija nepritarė Mediacijos projekte terminų *mediacija*, *mediatorius* vartojimui. Buvo atkreiptas dėmesys į žodynuose jau teikiamus lietuviškus termino *mediacija* atitikmenis, todėl vietoj tarptautinio termino *mediacija* Valstybinė lietuvių kalbos komisija pasiūlė terminą **taikinamasis tarpininkavimas** arba **ginčų tarpininkavimas**. Toks siūlymas buvo grindžiamas motyvu, jog turi būti įvardijama rūšinė tarpininkavimo sąvoka. Darbo autoriaus nuomone, toks argumentavimas visiškai priimtinas, tačiau pasirinkęs tokią rūšinę tarpininkavimo sąvoką, įstatymų leidėjas galimai neatsižvelgė į tai, jog mokslinėje literatūroje **taikinimas** išskiriamas, kaip viena iš AGS procedūrų, kuri dažniausia įvardijama kaip savarankiška, turinti savo specifiką. Taikinimo terminas bus aptartas sekančiame poskyryje.

Anot ekspertų, kad nauji terminai nesukeltų galimų teisinių keblumų, prireikus, terminai *mediacija*, *mediatorius* gali būti teikiami skliaustuose.³⁷ LR Seimo Teisės ir teisėtvarkos pagrindinis komitetas pasiliko prie civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) formulotės naudojimo. Tokiu būdu neuždraudė naudoti *mediacijos* termino kituose teisės aktuose, reglamentuojant ginčų sprendimą atskirų kategorijų bylose (*šeimos teisės, darbo teisės ir pan.*). Todėl darbo autoriaus nuomone, jog 2008–2012 metų LR Vyriausybės programos įgyvendinimo priemonių 85 punkto 4 dalyje pagrįstai pavartotas terminas *mediacija*: „Išanalizuoti **mediacijos** baudžiamosiose bylose instituto tobulinimo ir optimizavimo galimybes ir būdus ir prireikus parengti atitinkamų teisės aktų pakeitimų projektus“.³⁸

Mokslinėje literatūroje taip pat tebevyksta diskusija, kokį terminą naudoti apibrėžiant tarpininkavimo procedūrą. Konfliktų sprendimą tyrinėjantys autoriai, analizuodami, kokia terminiją geriau taikyti, taip pat pripažįsta, jog tikslinga būtų naudoti *mediacijos* terminą, kadangi jis yra pranašesnis, vienareikšmiškai nusakantis taikinimo esmę ir leidžiantis išvengti dviprasmybių.³⁹

³⁷ LR Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto Pagrindinio komiteto Išvada Dėl Lietuvos Respublikos Mediacijos privačiuose ginčiuose įstatymo projekto 2008 06 18 d. Vilnius (XP-2809).

³⁸ Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“ Žin., 2009, Nr. 33-1268.

³⁹ Anot J. Lakio, terminas *mediacija* kelia kalbininkams kai kurių abejonių, nes vartojamas tarpininkavimas, tarpininkas, kuris lietuvių kalboje turi daug reikšmių. Todėl autorius siūlo taikinamąją esmę nusakančiai veiklai naudoti tarptautinį terminą *mediacija*. Lakis J. Konfliktų sprendimas ir valdymas. Mykolo Romerio universitetas, 2008. P – 150.

Remiantis anksčiau išdėstytais argumentais, LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatyme naudojamas terminas *civilinių ginčų taikinamasis tarpininkavimas (mediacija)* turėtų būti keistinas. Darbo autoriaus nuomone, siekiant išvengti painiavos tarp mediacijos ir taikinimo procedūrų, siūlytina LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje patikslinti terminą *civilinių ginčų taikinamasis tarpininkavimas (mediacija)* atsisakant žodžio *taikinamasis* ir paliekant terminą *civilinių ginčų tarpininkavimas (mediacija)*. Analogiškai turėtų būti keičiami kiti įstatyme naudojami terminai - *civilinių ginčų tarpininkas (mediatorius)*, *civilinių ginčų tarpininkavimo administravimo paslaugas teikianti institucija* ir pan.

Taigi, mediacijos, kaip tarptautinio *tarpininkavimo* procedūrai apibrėžti naudojamo termino taikymas šiame darbe pateisinamas tuo, kad minėtas LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymas nedraudžia vartoti mediacijos termino. Toliau šiame darbe bus naudojamos kaip sinonimai taikinamojo tarpininkavimo, tarpininkavimo ir mediacijos sinonimai, tačiau turint omenyje, kad taikinamasis tarpininkavimas būdingas tik Lietuvos Respublikos teisės aktams.

1.3. Terminų sutaikinimas, taikinimas ir taikinamasis tarpininkavimas (mediacija) santykis.

Taikinimo ir tarpininkavimo sujungimas uždavė keletą klausimų – ar tai, kas įtvirtinta įstatyme yra ilgą laiką nusistovėjęs terminas, ar tik teisinės reglamentacijos klaida, ar tikslingas siekis apjungti taikinimą ir tarpininkavimą?

Tarpininkavimas ir taikinimas teorijoje paprastai suvokiamos kaip savarankiškos procedūros, turinčios savo tikslus ir metodus ginčo išsprendimui. Derėtų apžvelgti teisės aktuose ir teisės doktrinoje apibrėžtas šių institutų sąvokas ir jų specifiką, bandant pirmiau atskirti, o vėliau nustatyti, ar galima ir ar tikslinga jas apjungti.

Visų pirma reikia nustatyti, ką reiškia *taikinimas* ir *sutaikymas*. Problema ta, kad šios dvi procedūros vartojamos teisės aktuose greta viena kitos. LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 1 str. 2 d. apibrėžia, kad „Šis įstatymas netaikomas teisminiam sutaikymui (taikinimui), kurį atlieka bylą nagrinėjantis teisėjas“. Ar tai reiškia, kad sutaikymas (taikinimas) yra sinonimai, alternatyvios veiklos, kurias gali atlikti (atlieka) nagrinėjantis bylas teisėjas? Civilinius santykius reglamentuoja LR civilinis kodeksas⁴⁰ (toliau- LR CK), o Civilinių bylų nagrinėjimo tvarką nustato LR CPK (toliau – LR CPK),⁴¹ todėl visų pirma šių kodeksų nuostatomis reikia remtis bei naudojant lingvistinį, komparatyvinės ir sisteminės analizės metodus ištirti sutaikymo (taikinimo) sąvokas ir reikšmes.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Žin., 2000, Nr. 74-2262.

⁴¹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Žin., 2002, Nr. 36-1340.

LR CK 3.54 straipsnyje, kuris pavadintas „**Sutuoktinių taikinimas**“, numatyta teismo pareiga imtis priemonių sutuoktiniams *sutaikyti*. Vadovaujantis viešiuoju interesu, LR CK įpareigoja teismą taikyti įvairias priemones siekiant, kad sutuoktiniai susitaikytų, tačiau įtvirtina tik vieną priemonę, kuri gali prisidėti prie taikaus susitarimo. Tai teismo nuožiūra parenkamas terminas (ne ilgesnis nei šešių mėnesių) sutuoktiniams susitaikyti. Preziumuojama, kad tokiu būdu sutuoktiniai patys laikui bėgant susitaikys. Daugiau minėtų priemonių, kurias privalo teismas taikyti sutuoktiniams, LR CK nenumato. Paliiekama teisė pačiam teisėjui savo iniciatyva parinkti priemones, kurios jo manymu gali padėti sutuoktiniams susitaikyti.

LR civilinio kodekso komentare⁴² LR CK 3.54 straipsnio prima dalis apibūdinama kaip įtvirtinanti principą, kuris būdingas daugeliui civilinių bylų – teismo pareiga siekti, kad šalys taikiai išspręstų ginčą. Komentare taip pat detalizuojama, jog teismas, be to, kad numatytą terminą, reikalingą šalims susitaikyti, „gali imtis ir kitokių priemonių: rengdamasis nagrinėti bylą surengti neformalius pokalbius su sutuoktiniais, rinktis žodinį, o ne rašytinį procesą ir panašiai. Teisėjas taip pat gali pasiūlyti sutuoktiniams pasikonsultuoti specialiose šeimos krizių įstaigose ir panašiai.“⁴³ Akivaizdu, kad tokios priemonės tik formaliai nustato teismui pareigą sutuoktinius sutaikyti ir aktyvios pagalbos, sprendžiant jų problemas, tarpusavio ginčus, suteikti neįpareigoja. Naudojamos daugiau procesinės priemonės abejotinai prisideda prie susitaikymo ir taikos atkūrimo. Pagrindinis dėmesys skiriamas šiai priemonei – nustatomas terminas susitaikymui, per kurį patys sutuoktiniai turi savo iniciatyva priimti sprendimą, rasti atsakymus, susivokti sudėtingoje santykių situacijoje, apsvarstyti teisinius klausimus ir susitaikyti.

Tuo tarpu civilinį procesą reglamentuojančios normos suteikia daugiau informacijos, kurios pagrindu galima pateikti daugiau prielaidų. Pirmiausia, LR CPK 2 straipsnyje nustatyta, kad vienas iš civilinio proceso tikslų - kuo greičiau atkurti teisinę taiką tarp ginčo šalių. Tai bendras tikslas, kuris detalizuojamas tolesnėse šio kodekso normose.

LR CPK 159 straipsnio „Posėdžio pirmininko pareiga užtikrinti tinkamą bylos išnagrinėjimą“ 1 dalyje įtvirtinta, kad teismo posėdžio pirmininkas rūpinasi, kad būtų nustatytos išsamios esminės bylos aplinkybės, imasi priemonių šalims *sutaikyti*. 228 straipsnio „Pasirengimas nagrinėti bylą teisme parengiamajame teismo posėdyje“ 1 dalyje akcentuojama, kad teismas, matydamas, jog byloje galima sudaryti taikos sutartį arba jeigu įstatymai įpareigoja teismą imtis priemonių šalims *sutaikyti*, arba jeigu tokiu būdu bus geriau ir išsamiau pasirengta nagrinėti bylą teisme, skiria parengiamąjį teismo posėdį. 231 straipsnis

---

⁴² Mikelėnas V., Šarūnas Keserauskas. Š., Smirnovienė Z., Mizaras V., Bakanas A. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Vilnius: Justitia, 2002. – P. 121-122.

⁴³ Ten pat. . 121-122.

numato teismui taikyti parengiamojo posėdžio metu **taikinimo procedūrą**, kurios metu teismas pasiūlo šalims abipusių nuolaidų būdu pasiekti priimtina abiem šalims susitarimą ir sudaryti taikos sutartį. Jis gali imtis ir kitų priemonių šalims *sutaikyti*. Analogiškos normos įtvirtintos šeimos bylų nagrinėjimo tvarką nustatančiuose straipsniuose.

Iš pateiktų pavyzdžių darytina išvada, kad LR teisės aktai nustato *taikinimo procedūras*, kurių pagalba šalys *sutaikomos*, imamasi priemonių šalims *sutaikyti*, gali būti pasiekiamas taikus susitarimas, pasirašoma taikos sutartis.

Tuo tarpu darbo ginčų sprendimų priemonės tyrinėjantys autoriai pateikia taikinimo ir tarpininkavimo atribojimo išaiškinimą: „Kaip matyti, tarpininkavimas ir taikinimas turi daugiau bendrų požymių ir daugelio valstybių praktikoje abu šie metodai taikomi kaip alternatyvos. Jie grindžiami ginčo šalių savanoriškumo, bendradarbiavimo ir autonomijos principais. Taigi tarpininkas ir taikintojas yra lyg tam tikri pagalbininkai, padedantys ginčo šalims išspręsti konfliktą. Tačiau jų vaidmuo sprendžiant ginčus skiriasi. Tarpininkas yra aktyvesnis nei taikintojas. Jis, kaip buvo minėta, dalyvauja diskusijose, teikia siūlymus ir rekomendacijas dėl ginčo sprendimo. Tarpininkas yra savarankiškesnis nei taikintojas ir turi didesnę veikimo laisvę. Tai Vakarų koncepcijos, kuri yra kildinama iš atitinkamų lotyniškų veiksmožodžių, ypatumai. Vakarų taikinimo koncepcija yra kildinama iš lotyniško veiksmožodžio *conciliare*, reiškiančio „sutaikyti“, o tarpininkavimo koncepcijos ištakomis laikomas lotyniškas veiksmožodis *mediare*, kuris reiškia „užimti vidurinę poziciją“. Todėl apibendrinant galima konstatuoti, kad tarpininkavimas yra lyg ir tarpinė pakopa tarp taikinimo ir arbitražo, kai ginčo šalys dar nenori kreiptis į arbitražą, kurio priimtas sprendimas joms būtų privalomas, bet jau yra pasirengusios įsiklausyti į nešališkos trečiosios šalies nuomonę ir pasiremti savo derybose.“⁴⁴

Taikinimas - veiksmas, skirtas sutaikymui, suvedimui, o jį paprastai atlieka trečiasis asmuo, kuris yra nebūtinai neutralus, bandydamas padrašinti, paskatinti šalis išspręsti ginčą. Tai bendras terminas, naudojamas apibendrinti panašius ginčų sprendimo procesus, procedūras. Taikinimas gali pagal pobūdį būti gretinamas su tam tikro pobūdžio derybomis, kuriose net nereikalingas trečiasis asmuo ir apibrėžiama kaip „bet kuris procesas, kuriuo pačių šalių susitarimu eliminuojami tarp šalių esantys skirtumai ir taip grąžinama harmonija, darna. Kita reikšmė – ginčo suderinimas ar sureguliuavimas ir išsprendimas draugišku, neprieišku būdu.“⁴⁵

Atrodo, jog sutaikinimą ir taikinimą dar sudėtingiau atriboti, tačiau teorijoje bandoma šiuos terminus išskirti. Sutaikinimas (ang. *reconciliation*) reikštų, kad galimas taikos atkūrimas, susitaikymas be tolesnių veiksmų, visiškai pilnas gerų santykių atstatymas, kol dar

⁴⁴ Petrylaitė D. Tarpininkavimas sprendžiant kolektyvinius darbo ginčus. Jurisprudencija, 2003, t. 40(32); 33–40.

⁴⁵ Yarn D.H., Ed., Dictionary of Conflict Resolution. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1999. – P. 102 psl.

neprasidėjo intensyvios ginčų sprendimo priemonės teisme ir pan. Tuo tarpu taikinimas (ang. *conciliation*) yra jau pripažintų, įsisąmonintų ir teisinę formą įgavusių ginčų sprendimas kuo taikesnėmis, nepriešiškomis priemonėmis. Geriausia šių sąvokių iliustracija pateikiama sutuoktinių skyrybų atveju. Sutaikinimas čia reiškia suderinimą, suvienijimą sutuoktinių, kurie įsitraukė į vedybinį konfliktą arba kyla potencialios skyrybos, tuo tarpu taikinimas siejamas su pagalba poroms išsiskirti kuo taikesniu būdu, taikingiau.⁴⁶ Taikinimu nesiekama kad sutuoktiniai susitaikytų, bet siekiama kad išsiskirtų gražiuoju. Ši procedūra tampa svarbi tik tada, kai suvokiama, kad santuoka, partnerystė ar kohabitacija visiškai sužlugo. Taikinimo tikslas – padaryti skyrybas kuo mažiau skausmingas, padedant šalims pasiekti susitarimą dėl gyvenamosios vietos, nuosavybės ir pan.⁴⁷ Sutaikinimas pripažįstamas kaip atskira ginčų sprendimo procedūra, kurios pabaigoje pasiekiamas vienoks ar kitoks sprendimas, kada santykiai atstatomi į teigiamą pusę.

JAV praktikoje taikinimas išskiriamas kaip labiau pasyvesnis ir mažiau intervencinis nei tarpininkavimas. Taikintojai visą dėmesį nukreipia į šalių padaršinimą derėtis ir pačioms pasiekti susitarimą. Jie veikia kaip tarpinė grandis tarp šalių ir taip siekiama pagerinti bendravimą, sumažinti priešišumą – elementus, kurie apsunkina derybas. Taikintojų funkcijos apsiriboja šalių ginčijamų klausimų iškėlimu. Priešingai nei tarpininkai (mediatoriai), jie mažai kontroliuoja dialogo eigą, kryptį ir nėra įtraukiami į esmines derybas, skirtumų suderinimą arba susitarimo turinio vertinimą. Atskirais atvejais, kai šalys to prašo ir dėl to yra susitarta, tarpininkas gali pasiūlyti sprendimą. Taikintojas to nedaro. Kai kuriais proceso momentais tarpininkas gali veikti kaip taikintojas. Tuo tarpu taikintojas nėra įgaliotas ir neįsiterps kaip tarpininkas.⁴⁸ Moore'as taikinimą apibūdina kaip tarpininkavimo psichologinį elementą, kuriuo trečioji šalis bando sukurti pasitikėjimo ir bendradarbiavimo atmosferą, kas skatina pozityvius santykius ir prisideda prie produktyvių derybų.⁴⁹

Konfliktų valdymo teorijoje, konkrečiau J. Lakio teigimu, **taikinamoji veikla** apima visas veiklos formas ir būdus, kurių pagalba šalys gali tinkamai bendrauti ir bendradarbiauti (kartais padedant trečiajai šaliai), kai siekiama derinti, ginti poreikius, interesus, vertybes. Ši sąvoka apima konsultacijas, derybas, tarpininkavimą. Taikinamąją veiklą galima sugretinti su konfliktų sprendimu (ang. – *Conflict Resolution*).⁵⁰ Šis požiūris į taikinimą per platus, palyginus su teisės aktuose įtvirtintomis nuostatomis. Tačiau užsienio mokslininkų veikaluose

⁴⁶ Adrien, L. James, Kate Wilson. *Couples, Conflict, and Change: Social Work with Marital Relationships*, Tavistock Routledge. 1986, 175 psl.

⁴⁷ Bond T., Jill M. Black DBE. *Bridge J. Family Law*. 2008. 10 psl.

⁴⁸ Yarn D.H., Ed., *Dictionary of Conflict Resolution*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1999. – P. 102 psl.

⁴⁹ Moore C.W. *The Mediation Process*. San Francisco: Jossey-Bass, 2003. – P. 166.

⁵⁰ Lakis J. Konfliktų valdymas viešajame sektoriuje: teisinės ir organizacinės problemos // *Jurisprudencija. Lietuvos teisės universitetas. Mokslo darbai*. Nr. 33(25), 2002. – P. 17.

tokia klasifikacija pateikiama. Konfliktų sprendimo žodyne taikinamieji procesai apibūdinami kaip bendras terminas daugeliui procesų, kurie vyksta savanoriškais ir bendro sutarimo pagrindais. Svarbiausias bruožas, skiriantis taikinamuosius procesus nuo teisiųjų, yra tai, ar trečioji šalis turi galią paskirti sprendimą. Taikinamųjų procesų pavyzdžiai – derybos, taikinimas, tarpininkavimas.⁵¹

Apibendrintai kalbant, taikinimas turi būti suprantamas kaip atskira, specifinė procedūra, o sutaikymas yra veikla, kuri gali būti atliekama taikinimo procedūrų metu. Taikinimas yra priemonė, prielaida, kurios pagalba šalys siekia susitaikymo. Todėl suvienodinti taikinimo ir sutaikinimo yra netikslinga. Tuo tarpu taikinimą ir tarpininkavimą taip pat netikslinga apjungti, nes tai pagrinde atskiros procedūros. Vieną dalyką vis dėlto galima pateisinti – tai taikinamosios veiklos, taikinamųjų procesų kategorijos naudojimą apibrėžiant visus procesus, metodus, priešpastatant teisiamesiems procesams.

1.4. Taikinamojo tarpininkavimo tikslai.

“Bylinėjimasis pateikia rezultatus – mediacija pateikia susitarimus.” Ronald Bradbeer.⁵²

Tarpininkavimo tikslai sprendžiant civilinius ginčus suprantami kaip siekiai, į kuriuos turėtų būti nukreipta tarpininkavimo dalyvių veikla arba visa procedūra bendrai paėmus. Taikinamojo tarpininkavimo tikslai yra įtvirtinti atskiruose LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo straipsniuose, kituose LR teisės aktuose ir tarptautiniuose dokumentuose, įvairioje mokslinėje literatūroje.

Tarpininkavimo tikslus naudinga išanalizuoti todėl, kad tai padeda atskirti tarpininkavimą nuo kitų ginčo sprendimo procedūrų, leidžia tiksliau apibrėžti tarpininkavimo svarbą ir „misiją“, be to, leidžia nustatyti, koks yra įtvirtintas tarpininkavimo modelis Lietuvoje.

LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatyme numatyta, kad visų tarpininkavimo dalyvių veikla nukreipta į civilinio ginčo sprendimą ir taikų išsprendimą. Taigi minėtame įstatyme kalbama apie du taikinamojo tarpininkavimo tikslus:

1. taikinamasis tarpininkavimas skirtas padėti ginčo šalims **spresti civilinį ginčą**,
2. civilinio ginčo sprendimas ir išsprendimo procedūra turi būti **taikaus pobūdžio**.

Taikinamojo tarpininkavimo procedūros pirminis ir pagrindinis tikslas yra civilinių ginčų sprendimas. Šiuo tikslu įstatymo leidėjas numatė tam tikras nuostatas, kad būtų tinkamai pasirengta ginčo sprendimo veiksams. Visų pirma civilinio ginčo šalys susitaria

⁵¹ Yarn D.H., Ed., Dictionary of Conflict Resolution. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1999. – P. 108.

⁵² Ronald Bradbeer. Mediation Around The World In The 21st Century: A Personal Journey. The Metropolitan Corporate Counsel, 2006. – P. 31.

dėl civilinio ginčo sprendimo taikinamojo tarpininkavimo būdu. (LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 3 str. 1 d., 4 str. 1 d.). Vėliau, jeigu nėra formalių apribojimų ir tarpininkas raštiškai sutinka su jo skyrimu taikinamajam tarpininkavime, tarpininkas siekia padėti civilinį ginčą išspręsti taikiai (LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 2 str. 5d.). Civilinių ginčų tarpininkavime ginčus sprendžia ginčiuose dalyvaujantys asmenys – ginčo šalys ir tarpininkas (tarpininkai). Tačiau prie procedūros tinkamo atlikimo gali prisidėti ir kiti tarpininkavimo dalyviai. Tarpininkavimo procedūroje dalyvaujantiais asmenimis galima laikyti ir civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo administravimo paslaugas teikiančias institucijas, kurios teikia su taikinamuoju tarpininkavimu susijusias paslaugas bei sudaro prielaidas jas tinkamai vykdyti (LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 2 str. 4 d.). Sprendžiant civilinį ginčą taikinamojo tarpininkavimo būdu gali dalyvauti ginčo šalių atstovai ir esant ginčo šalių prašymui bei taikinimo tarpininko sutikimui – kiti asmenys (LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 5 str. 4d.).

Tuo atveju, jeigu tarpininkavimo procedūros dalyviams pavyksta sudaryti taikos sutartį, civilinis ginčas laikytinas išspręstu (pasibaigia ginčo sprendimas). Tačiau šalims nebūtina sudaryti taikos sutartį ir įforminti susitarimą taikos forma. Katrais pasitaiko atveju, kai ginčo priežastis būna nesusipratimas, kurį pašalinus tolesnio ginčo sprendimas net netikslingas. Dažnai ginčo šalys ginčo sprendimo metu arba iškart po jo atlieka veiksmus, dėl kurių nelieka ginčo objekto (pavyzdžiui grąžinama skola). Dėl minėtų įstatymo nuostatų galima pagrįstai teikti, kad šio įstatymo vienas iš pagrindinių tikslų – civilinio ginčo sprendimas.

Tokio įstatyme įtvirtinto tarpininkavimo tikslo deklaravimas leidžia identifikuoti, koks mūsų šalyje yra pasirinktas tarpininkavimo modelis. Tais atvejais, kai tarpininkavimo dalyvių pastangos yra skiriamos susitarimo pasiekimui, mokslinėje literatūroje vadinamas „pragmatiškuoju“⁵³ „problemų sprendimo“⁵⁴ arba tiesiog „susitarimo tarpininkavimas“.⁵⁵ Tokio tarpininkavimo modelio pagrindinė idėja ir siekis – pasiekti susitarimą, išspręsti civilinį ginčą tarp šalių, ir esant priimtiniams tarpininkavimo procedūros rezultatams – įforminti taikos sutarimą.

J. Wade nuomone, tarpininkavimas gali būti išskiriamas į dvi formas:

Susitarimo tarpininkavimas, kuris apibūdinamas kaip labai paplitusi derybų, padedant trečiam asmeniui, forma. Susitarimo tarpininkas (dažnai dirbantis teismo patalpose) akcentuoja išlaidas, kurias gali patirti šalys, tęsdamos konfliktą. Tarpininkas stengiasi užtikrinti šalių lygiavertiškumą, informuoja, kaip teisėjas galėtų išspręsti ginčą ir skubotai

⁵³ Kressel K., *The Strategic Style in Mediation*. Conflict Resolution Quarterly, Volume 24 Issue 3, 2007. – P. 256.

⁵⁴ Folger J. P., Baruch Bush R. A., *The Promise of Mediation*, San Francisco, 1994.– P. 18.

⁵⁵ Boulle L., Nescic M. *Mediation: Principles, Process, Practice*. Tottel Publishing, 2006. – P. 27.

siūlo susitaikyti. Šiai mediacijos formai taikyti tereikia pradinio pasirengimo, ji yra pigi, greita, be streso ir kartais pasižymi geru susitaikymo pasiekimo dažnumu.

Kita forma apibūdinama kaip problemų sprendimo mediacija arba „klasikinė“ mediacija. Šios formos mediacijos proceso metu įgudęs trečiasis asmuo (tarpininkas) padeda ginčo šalims: išklauso ginčo šalis, atskleidžia (jeigu įmanoma) jų interesus, valdo jų emocijas, iškelia problemas ir padeda rasti sprendimą.⁵⁶ Egzistuoja nuomonių, jog tarpininkavimas laikui bėgant evoliucionavo būtent į sprendimą orientuotą procedūrą ir pakeitė problemų tyrinėjimo, priešasčių šalinimo modelį.⁵⁷

Sekantis civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo tikslas – **taikiai** išspręsti tarp šalių kilusį civilinį ginčą. Tai reiškia, kad įstatyme įtvirtintas ne koks kitas, o tik taikus ginčo sprendimo pobūdis. Pobūdis teisinėje literatūroje suprantamas kaip būdinga ypatybė, jų visuma.⁵⁸ LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymas nedetalizuoja, ką reiškia ginčą spręsti taikiai. Vis dėlto LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 5 straipsnio 1 ir 2 dalyje nustatyta, kad taikinamojo tarpininkavimo pobūdį ir tvarką lemia ginčo šalių susitarimas dėl pasirinktų taikinamojo tarpininkavimo taisyklių. Kad ir kokios šios taisyklės būtų pasirinktos ar nustatytos, manytina, kad vienas iš esminių reikalavimų joms turėtų būti taikaus sprendimo užtikrinimas.

Taikaus ginčo sprendimo pobūdžio naudojimą ir paaiškinimą galime rasti kituose įstatymuose, teisės aktuose:

Jungtinių Tautų chartijos VI skyriuje „Taikus ginčų sprendimas“ 33 straipsnio 1 dalyje išvardinti taikaus ginčo sprendimo būdai: Šalys bet kurį ginčą, kuriam užtrukus gali kilti grėsmė tarptautinei taikai ir saugumui, pirmiausia turi stengtis išspręsti derybomis, tyrimu, tarpininkavimu, sutaukinimu, arbitražu, teismo sprendimu ir kreipdamosi į regionines institucijas ar vadovaudamosios regioniniais susitarimais bei kitomis jų nuožiūra pasirinktomis taikiomis priemonėmis.⁵⁹

Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo 3 straipsnyje įtvirtinta, kad valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikiama laikantis taikaus ginčų sprendimo prioriteto principo.⁶⁰

⁵⁶ Wade J. Negotiation and Mediation Concepts and Terminology. Bond University Dispute Resolution Newsletter Vol 2., 1999. <http://epublications.bond.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1001&context=dren> Prisijungimo laikas: 2009 11 10.

⁵⁷ Bannink F. P., Solution-Focused Mediation: The Future with a Difference. Conflict Resolution Quarterly, Volume. 25, no. 2., 2007. – P. 163.

⁵⁸ Keinys S. vyr. red., Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. IV leidimas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.

⁵⁹ Taikus ginčų sprendimas tarptautinėje teisėje reiškia nenaudojimas jėgos. Jungtinių Tautų Chartija. Žin., 2002, Nr. 15-551607.

⁶⁰ Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas Žin., 2000, Nr. 30-827.

LR CPK 3.5 straipsnio 4 dalyje nustatyta: „Šeimos teises gina teismas, globos ir rūpybos bei kitos valstybės ar visuomeninės institucijos šio kodekso numatytais būdais. Teismas ir kitos institucijos turi siekti, kad šalys išspręstų ginčą **taikiai – tarpusavio susitarimu**, ir visokeriopai padėti šalims pasiekti tokį susitarimą.“ Šios normos pagrindu galima teigti, jog terminas „taikiai“ reiškia *tarpusavio susitarimo* būdu. Ginčo šalys turi susitarti, suderinti pozicijas, interesus, nuomones, daryti nuolaidas arba tarpusavyje susiderinti taip, kad būtų pasiektas susitarimas. Šalys dirba kartu ir pasiekia daugiau, nei veikdamos atskirai. Tokiam procesui įvardinti naudojamas sinergijos terminas.⁶¹ Tarpusavio susitarimu, taikiai pasiektas sprendimas gali būti lengviau įvykdomas, nes šalys pačios noriai laikosi savo pasiekto susitarimo sąlygų. Tai reiškia, kad jeigu ginčo išsprendimas tarpusavio susitarimu yra laikytinas taikus ginčo sprendimo būdas, tai atvejai, kada ginčas išsprendžiamas trečio asmens iniciatyva ar sprendimu, ginčo sprendimas neturėtų būti laikomas kaip išspręstas taikiai. Taikaus pobūdžio negarantuoja šalims „primestas“ sprendimas, nes toks sprendimas visiškai gali neatitikti nei vienos iš šalių interesų. Gali būti, kad vienos šalies reikalavimai būna labiau patenkinami, tada toks sprendimas nebus priimtinas kitai šaliai, nes tokiu atveju jos reikalavimai proporcingai patenkinami mažiau. Taikaus susitarimo atveju, kai tarpusavio susitarimu pasiekiamas sprendimas, ženkliai padidėja tikimybė, jog šalys laikysis susitarimo ir lengviau bus laikomasi įsipareigojimų. Taikaus ginčo sprendimo procese svarbu iki minimumo sumažinti priešišumą ir rungtyniškumą.

Mokslinėje literatūroje taip pat bandoma apibrėžti tarpininkavimo tikslus. Lietuvoje teismo tarpininkavimo (teismo vykdomos mediacijos) tikslus apžvelgė J. Sondaitė ir A. Čechanavičienė. Jos atliko tyrimą apie teisėjų, kurie dalyvavo ir nedalyvavo mediacijos apmokymuose požiūrį į mediaciją, į jos perspektyvas ir sutaikymo veiklą. Apklausoje metu teisėjai pažymėjo skirtingus teisminės mediacijos mediatorių tikslus: „Paskatinti šalis surasti joms abiemis tinkamiausią ir naudingiausią ginčo sprendimą“, „...taikaus be prievartos susitarimo pasiekimas“, „maksimalus pasitenkinimas pačiu procesu ir pasiektu rezultatu“⁶². Tai gana skirtingi tarpininkams keliami tikslai. Tarpininkavimas dažnai sukelia skirtingų lūkesčių ir interpretuojamas skirtingai, ypač, jeigu ši procedūra nėra detalčiai reglamentuota arba plačiai taikoma ir žinoma. Tačiau tendencija išlieka ta, kad ši procedūra suprantama kaip susitarimo, sprendimo paieškos būdas, ginčo išsprendimo priemonė.

⁶¹ Sinergija (gr. *synergia*, *συνεργός* – bendras veikimas) – sąveika, veikimas išvien. Reiškinyje, kai nepriklausomų sistemos elementų veiklos bendras rezultatas yra didesnis už atskirų elementų veiklos rezultatų sumą. Bendorienė A., Bogušienė V., Dagitė E. [et al.] Tarptautinių žodžių žodynas / - 4-asis leid. - Vilnius : Alma littera, 2005. – P. 680.

⁶² Sondaitė J., Čechavičienė A. Teisėjų dalyvavusių ir nedalyvavusių mediacijos apmokymo programose požiūris į mediaciją. 2008, Nr. 7(2). – P. 102-108.

Analizuojant teisės aktus ir gausią mokslinę literatūrą, galima identifikuoti daugiau taikinamojo tarpininkavimo tikslų:

1. Taikinamasis tarpininkavimas skirtas atkurti socialinę taiką;
2. Tarpininkavimas gali tapti priemone išvengti ginčo nagrinėjimo teisme bei sumažinti teismams tenkantį bylų krūvį;
3. Išskirtinis tikslas - išlaikyti draugiškus santykius tarp šalių arba pagerinti jų kokybę.

Socialinės taikos tikslas yra bendro pobūdžio ir galioja daugelyje socialinių veiklos sričių. Šiandien ne tik AGS procedūras tyrinėjantys autoriai, bet ir įvairios institucijos kelia diskusijas apie poreikį ir naudą sprendžiant ginčus pasiekti socialinę taiką.⁶³ Socialinė taika turėtų būti suvokiama kaip būsena, kuomet nėra socialinio konflikto. Kaip minėta, yra daug sričių, kuriose iškeliami socialinės taikos prioritetai, tačiau jie pateikiami įvairiais aspektais ir sąvokomis. Naudojamos tokios sąvokos kaip socialinė harmonija, socialinis dialogas, socialinė partnerystė ir pan. Pavyzdžiui LR Darbo kodekso⁶⁴ 40 straipsnyje „Socialinės partnerystės sąvoka ir principai“ pateikiama tokia sąvoka: „Socialinė partnerystė – tai darbuotojų ir darbdavių atstovų bei jų organizacijų, o tam tikrais šio Kodekso bei kitų įstatymų nustatytais atvejais ir valstybės institucijų tarpusavio santykių sistema, kuria siekiama *suderinti* darbo santykių subjektų *interesus*.“ Socialinio dialogo terminas paplitęs tarp Europos Sąjungos institucijų ir pasireiškia per diskusijas, konsultacijas, derybas, įtraukiant abiejų šalių (darbuotojų ir darbdavių) atstovaujančias organizacijas.⁶⁵

Po naujo LR CPK įsigaliojimo pradėta kalbėti apie tai, kad dažnai svarbu ne tiek nustatyti tikrąją tiesą byloje bei pritaikyti materialinės teisės normas, kiek atkurti socialinę taiką. Dėl šio tikslo įstatymų leidėjas ėmėsi detalizuoti ir konkretinti normas bei nustatyti prielaidas, kurios būtų palankios socialinio proceso modelio įtvirtinimui. Laikomasi nuomonės, kad 1895 metais Austrijos civilinio proceso ideologas F. Kleinas įdiegė socialinio civilinio proceso koncepciją, kurios pagrindu buvo kuriamas naujasis LR CPK.⁶⁶ Šios koncepcijos įtaka pastebima jau LR CPK 2 straipsnyje, kuriame yra įtvirtinti šie tikslai: greitas teisinės taikos tarp šalių atkūrimas, asmenų, kurių materialinės subjektinės teisės ar įstatymų saugomi interesai pažeisti ar ginčijami, interesų gynimas, tinkamas įstatymų pritaikymas, teisės aiškinimas ir plėtojimas. Vadovaujantis socialinio proceso mokykla,

⁶³ Civilinių ginčų taikinamasis tarpininkavimas (mediacija). LR Teisingumo ministerija. <http://www.tm.lt/mediacija>. Prisijungimo laikas: 2009 11 10.

⁶⁴ LR Darbo kodeksas // Žin., 2002, Nr. 64-2569.

⁶⁵ Europos Komisijos informacija dėl užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=329&langId=en>. Prisijungimo laikas: 2009 11 10.

⁶⁶ Simaitis R. Teisminis sutaukinimas // Teisė. Vilniaus universitetas. Mokslo darbai. Nr.52, 2004.

asmenų tieses ir interesus apginti galima ne tik teismui priimant sprendimą, tačiau ir šalims susitariant ar sudarant taikos sutartį.

Išstatymų lygmeniu pripažinus, jog šalims susitarus arba teismui priėmus sprendimą išsprendžiamas ginčas ir apginami interesai, t.y. pasekmės yra vienodos, pirmenybė teiktina susitaikymui ir socialinės taikos tarp šalių pasiekimui.⁶⁷ Dar daugiau – taikinamoji veikla turėtų eiti prieš teisinius ginčus, anksčiau nei priešiškas teisminis nagrinėjimas. Ginčo sprendimas teisme turėtų likti kaip *ultima ratio* priemonė ginčams spręsti. Tuo tarpu šalims sutaikyti reikia padidinti pačių šalių vaidmenį procese, skatinti dialogą, suteikti jiems galimybę išsikalbėti, tartis, derinti pozicijas ir jei tai tikslinga, panaudoti trečio asmens pagalbą.

Pristatant teisminės mediacijos projektą 2007 m. vienas iš projekto siekiamų tikslų buvo sudaryti sąlygas šalims civiliniame procese veiksmingiau pasiekti socialinę taiką.⁶⁸

Taigi socialinės taikos pasiekimo tikslas išsiplėtojo dar praeitame šimtmetyje, jis būdingas toms sritims, kur svarbus viešasis interesas, ir šis tikslas įgauna vis didesnę reikšmę civilinių ginčų sprendime, tuo pačiu taikinamajame tarpininkavime.

Kitas tikslas, kurį dažnai akcentuoja tarptautiniai teisės aktai ir praktikuojantys teisininkai yra tai, kad tarpininkavimas gali tapti priemone išvengti teismo bei sumažinti teismams tenkantį bylų krūvį.

Siekis išvengti teismo neturėtų būti suprantamas kaip antikonstitucinis, pažeidžiantis LR Konstitucijos 109 straipsnį, kuriame nustatyta, kad teisingumą vykdo tik teismai.⁶⁹ Pastaroji norma tik užtikrina, jog teisingumas turi būti įvykdytas teismo, ne kitos politizuotos institucijos, o teisingumo vykdymas turi atitikti nešališkumo, lygybės prieš įstatymus ir kitus reikalavimus. Teismas vykdo teisingumą ta prasme, kad esant įstatymų pažeidimui būtų atstatyta teisių ir pareigų vienovė ir asmenų elgesys atitiktų visuotinai priimtas normas ir įstatymus. Tuo tarpu asmenys, kurie susiduria su tarpusavio ginčiais, bando juos spręsti tarpusavyje net nepriklausomai kokia teisinė sistema įtvirtinta ar koks valstybinis režimas egzistuoja. Ginčams spręsti šalys naudoja visą eilę būdų, ir tai nedraudžia joks įstatymas. Tai nėra teisingumo vykdymas tikraja to žodžio prasme, nes tai, dėl ko susitaria tarpusavio ginčą išsprendusios šalys, galioja tik pačioms šalims.

Teisingumo vykdymo klausimas glaudžiai susijęs su teise kreiptis į teismą. Tokią teisę garantuoja Konstitucijos 30 straipsnis, analogišką teisę užtikrina Europos žmogaus teisių ir

⁶⁷ Vėbraitė V. Šalių sutaikymas kaip civilinio proceso tikslas ir jo galimybės Lietuvoje. // Teisė. Vilniaus universitetas. Mokslo darbai. 2008, 69 tomas. – P. 114.

⁶⁸ Teisminės mediacijos pristatymas. <http://liteko.teismai.lt/teismai/mediacija/mediacija.pps#256,1>, Teisminės mediacijos pristatymas. Prisijungimo laikas: 2009 11 10.

⁶⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Žin., 1992, Nr. 33-1014.

pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos⁷⁰ 6 straipsnis. Europos Taryba jau senokai priima rekomendacijas, susijusias su teismų krūvio mažinimu ir teisės į teismą užtikrinimu. Deklaruojama, jog alternatyvus ginčų sprendimo būdai gali sumažinti teismų darbo krūvį. Europos Tarybos Ministrų komitetas rekomendacijose Nr. 86/12 dėl priemonių, leidžiančių užkirsti kelią pernelyg dideliame darbo krūviui teismuose arba jį sumažinti⁷¹ ir Nr. 2001/9 dėl administracinių institucijų ir privačių asmenų bylinėjimosi alternatyvų⁷² remia įvairius ginčų sprendimo būdus ne teismuose. Kitose rekomendacijose (98/1 šeimos klausimais,⁷³ 99/19 baudžiamųjų bylų klausimais,⁷⁴ 2002/10 civilinių bylų klausimais⁷⁵) skatinama naudotis mediacija.

Europos Bendrijos lygmenyje pastarąjį dešimtmetį taip pat vyko diskusijos dėl teisingumo užtikrinimo. Kaip jau buvo minėta, 2008 m. gegužės 21 d. buvo priimta Direktyva dėl mediacijos. Šios direktyvos įžanginėje dalyje (preambulėje) teigiama, kad teisė kreiptis į teismą yra pamatinė. Europos Vadovų Taryba, siekdama sudaryti geresnes sąlygas realizuoti teisę kreiptis į teismus, paragino valstybes nares sukurti alternatyvias neteismines procedūras. Šių procedūrų įtvirtinimas ir pripažinimas tampa sudėtine teisės kreiptis į teismą dalimi. Vis dėlto, kaip pažymima Europos Bendrijų Komisijos žaliojoje knygoje,⁷⁶ alternatyviomis ginčų sprendimo formomis nesiekama išspręsti teismų veikloje išylančių sunkumų. Siekiama plėtojimo alternatyvių ginčų sprendimo priemonių, kadangi jų pagalba pasiekiamas sutarimu pagrįstas sprendimas, kuris gali būti labiau priimtinas už ginčų sprendimą teismo arba

⁷⁰ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // Žin., 2000, Nr.96-3016.

⁷¹ Recommendation of 16 September 1986 No. R(86)12 Concerning Measures to Prevent and Reduce the Excessive Workload in the Courts, adopted by the Committee of Ministers. <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=606796&SecMode=1&DocId=690980&Usage=2>.

Prisijungimo laikas: 2009 11 10.

⁷² Recommendation of 5 September 2001 No. R(2001)9 of the Committee of Ministers to member States on Alternatives to Litigation Between Administrative Authorities and Private Parties. [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec\(2001\)9&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec(2001)9&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864). Prisijungimo laikas: 2009 11 10.

⁷³ Recommendation of 21 January 1998 No. R(98)1 of the Committee of Ministers on Family Mediation. <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=1153972&SecMode=1&DocId=450792&Usage=2>.

Prisijungimo laikas: 2009 11 10.

⁷⁴ Recommendation of 15 September 1999 No. R (99) 19 of the Committee of Ministers to member states Concerning Mediation in Penal Matters. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=420059&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864> Prisijungimo laikas: 2009 11 10.

⁷⁵ Recommendation of 18 September 2002 No. R(2002)10 of the Committee of Ministers to member states on Mediation in Civil Matters. [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec\(2002\)10&Sector=secCM&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=eff2fa&BackColorIntranet=eff2fa&BackColorLogged=c1cbe6](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec(2002)10&Sector=secCM&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=eff2fa&BackColorIntranet=eff2fa&BackColorLogged=c1cbe6). Prisijungimo laikas: 2009 11 10.

⁷⁶ Green Paper on Alternative Dispute Resolution in Civil and Commercial law. Brussels, 19.04.2002 COM (2002) 196 final. http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2002/com2002_0196en01.pdf. Prisijungimo laikas: 2009 11 10.

arbitražo būdu. Taip siekiama plėtoti laisvės, saugumo bei teisingumo erdvę ir lengviau pasiekiamą teisingumą.

Taikinamasis tarpininkavimas kartais laikomas priemone, padedančia išlaikyti draugiškus, normalizuotus santykius arba pagerinti jų kokybę, todėl gali būti taikomas įvairių sričių ginčų sprendime. Dėl atskirų ginčų specifikos taikinamasis tarpininkavimas turi specifinius tikslus, procedūras, naudojamą strategijas. Pavyzdžiui tarpininkavimas ieškant susitarimo dėl nuostolių atlyginimo tarp nepažįstančių vienas kito asmenų gali būti nepanašus į tarpininkavimą tarp šeimos ar artimos bendruomenės narių. Pirmu atveju svarbu pasiekti susitarimą dėl pagrįsto, priimtino bei teisingo žalos atlyginimo, kuris gali pasireikšti per paslaugų, pagalbos teikimą, atsilyginimą ne pinigais o kitomis materialinėmis vertybėmis, turtu, turtinėmis teisėmis, palankiu mokėjimo terminų išdėstymu ir pan. Kitu atveju didžiausias dėmesys skirtinas bendravimo, elgesio formų, taisyklių nustatymui, atsiprašymui.

Draugiški santykiai svarbūs toms ginčo šalims, kurias sieja nenutrūkstanti, abipusiškai priklausomi santykiai. Tai gali būti šeimos nariai, giminaičiai, artimieji, kaimynai, draugai, kolegos, bendradarbiai, verslo partneriai, tiekėjai, nuomininkai ir pan. Mediacija gali pasiūlyti emocijų valdymo technikas, jausmų pripažinimą, bet svarbiausia yra tai, kad tarpininkavimas orientuojasi į ateitį, į tai, kaip šalims reikės toliau bendrauti ir kaip galima išsaugoti bei pagerinti santykius.

Normalizuoti santykius svarbu dėl to, kad negilėtų konflikto eskalacija, kad būtų atsiribota nuo problemų, susikoncentruota į tikslus, interesus. Normalizuoti santykius padeda šalių tarpusavio reikalavimų pripažinimas, atviras savo jausmų reiškimas, kalbėjimas apie tai, kas tuo metu labiausia rūpi ir susiję su ginču, saugumo jausmo stiprinimas per padaršinimus, atskirus susitikimus (ang. *caucus*). Viena iš svarbiausių priemonių normalizuoti santykius taikinamojo tarpininkavimo metu yra konfidencialumo užtikrinimas. Šio principo tinkamas laikymasis ir atitinkamas teisinis reglamentavimas sudaro tinkamas sąlygas šalims kalbėti apie tai, kas joms atrodo tikslinga ir reikalinga, o ne tai, kas siejasi su konkrečiu ginču. Kaip teigia N. Kaminskienė, „apsaugojus nuo pašalinių dėmesio asmens privataus gyvenimo ir verslo paslaptis, labiau tikėtina kad šalių ekonominiai, socialiniai, geros kaimynystės ir verslo ir kiti ryšiai nenutruks ir sėkmingai plėtosis toliau, o bylinėjantis šitai mažai tikėtina“.⁷⁷

Pagerinti santykius galima tuomet, kai ginčas teigiamai buvo išspręstas, kai šalys išmoko valdyti emocijas, pyktį, kai išmokstama reikšti jausmus, kritiką bei nuomonę tinkamais būdais, kai įgyjama konstruktyvaus bendravimo įgūdžių, sugebama išklaudyti ir suprasti kitą ginčo šalį. Taikinamojo pobūdžio tarpininkavimas patrauklus tuo, kad šalims suteikiama laisvė nustatyti ginčo ribas ir kontroliuoti procesą.

---

⁷⁷ Kaminskienė N. Alternatyvus ginčų sprendimas // Jurisprudencija, 2006. T. 9(87). – P. 84-91.

Šeimos konfliktų sprendimo atvejais atlikti tyrimai rodo, kad mediacija padeda atstatyti draugiškus santykius, padeda šalims susitvarkyti su stresu, sumažinti apmaudą ir įtampą bei pagerina tarpusavio bendravimą.⁷⁸ Todėl galima konstatuoti, kad tarpininkavimas yra orientuotas į asmenybes, į santykių pagerinimą, kurie suprojektuojami į ateitį. Net jeigu šalys nepasiekia susitarimo mediacijos metu, dažnai pasitaiko, kad ginčą neužilgo vis tiek išsprendžia patys asmenys dėl to, kad mediacija „išpureno žemę“, t.y. padėjo pagrindus susitarimui pasiekti.⁷⁹

Taigi, civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo tikslai, kaip minėta, identifikuoja įtvirtintą mediacijos modelį Lietuvoje. Tai gali būti kaip gairės praktikuojantiems tarpininkams ir visiems suinteresuotiems asmenims, ypač teisininkams, kurie dirba su teisiniais ginčais. Žinant taikinamojo tarpininkavimo tikslus, galima atkreipti institucijų ir asmenų dėmesį į galimybę taikyti tarpininkavimą tose civilinių ginčų kategorijose, kuriose jis gali būti efektyviausias. Tarpininkavimo tikslai, kurie yra įtvirtinti LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatyme, gali nulemti tolesnį šios ginčų sprendimo procedūros plėtojimąsi konkrečia kryptimi.

1.5. Taikinamojo tarpininkavimo privalumai ir trūkumai.

Privalumai ir trūkumai taikinamajame tarpininkavime, panašiai kaip tikslai, leidžia išskirti tarpininkavimą iš kitų AGS procedūrų, tuo pačiu ir teismo. Juose glaustai pateikiami šios procedūros išskirtiniai bruožai, galintys pasitarnauti suinteresuotiems asmenims, kai bandoma nustatyti optimalius veikimo variantus. Visi, kurie susiduria su ginčų, konfliktų sprendimu, apsvarsto kiekvieno pasirinkto veikimo būdo „plusus ir minusus“ ir tada renkasi geriausią alternatyvą. Būtent tam, kad palengvinti apsisprendimą, kokį ginčo sprendimo modelį pasirinkti, naudinga išsamiau aptarti tarpininkavimo privalumais ir trūkumais.

Lietuvoje civilinio proceso teorijoje⁸⁰ ir užsienio mokslo darbuose galima rasti daugelį privalumų lyginant su kitomis ginčų sprendimo procedūromis, ypač teismais:

1. Galimybė sutaupyti išvengiant didelių bylinėjimosi išlaidų. Išsprendžiant ginčą tarpininkavimo procedūra galima ženkliai sumažinti bylinėjimosi išlaidas⁸¹.

⁷⁸ Family mediation in Europe. Proceedings, 4th European conference on family law. Council of Europe, 2000. – P. 34.

⁷⁹ Aibel, J.H. Mediation works: opting for interest-based solution to a range of business needs. Handbook on mediation / Thomas E. Carbonneau, executive editor ; assistant editors: Jeannette Jaeggi, Sandra K. Partridge. - Huntington (N.Y.) : JurisNet, 2006. – P. 49.

⁸⁰ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. T. 1. – Vilnius: Teisinės informacijos centras. 2005. – P. 26.

⁸¹ Bylinėjimosi išlaidas sudaro žyminis mokestis ir išlaidos, susijusios su bylos nagrinėjimu. Prie išlaidų, susijusių su bylos nagrinėjimu, priskiriamos sumos, išmokėtos liudytojams, ekspertams, ekspertinėms įstaigoms ir vertėjams, bei išlaidos, susijusios su vietos apžiūra; atsakovo paieškos išlaidos; išlaidos, susijusios su

Sutaupyti galima ir tuomet, kai ginčas nepasiekęs teismo (nemokant jokio žyminio mokesčio) arba jei ginčas jau yra nagrinėjamas teisme – kai pasiekama taikos sutartis (pagal LR CPK 87 straipsnio 2 dalį gražinama 75 procentai sumokėto žyminio mokesčio sumos.). Lietuvoje taikinamojo tarpininkavimo paslaugas gali teikti vieši ar privatūs asmenys. Mediacijos paslaugas teikia Teisminės mediacijos projekte dalyvaujantys teismai, tiksliau tarpininkų sąrašė⁸² įrašyti asmenys, kurie mediaciją vykdo nemokamai. Vilniaus komercinio arbitražo teismo reglamente⁸³ nustatyta, kad tarpininkavimo paslaugos atliekamos sumokant registravimo mokestį (procedūros organizavimo išlaidoms padengti) - 1500 Lt (be PVM) bei tarpininkavimo mokestį (tarpininko paslaugoms apmokėti) - 2 % ginčo sumos (be PVM). Užsienio šalyse daug kur mediacija teikiama nemokamai. Tačiau, pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje pasinaudojus Valstybine mediacijos pagalbos tarnybos siūlomomis mediacijos paslaugomis už 2 valandas tektų sumokėti nuo 100 Didžiosios Britanijos **svarų sterlingų**.⁸⁴

2. Neteisminiai ginčo sprendimas, tarpininkavimas užtrunka trumpesnę laiką. Teismo bylos nagrinėjimo trukmė skaičiuojama mėnesiais.⁸⁵ Kai kurių šaltinių duomenimis, vidutinė bylos nagrinėjimo trukmė Lietuvos teismuose yra 2 metai.⁸⁶ Tuo tarpu mediacija užtrunka iki kelių susitikimų arba netgi ginčas išsprendžiamas per vieną dieną. Lietuvoje teisminės mediacijos taisyklėse nurodyta, kad mediacija užtrunka iki 4 valandų.⁸⁷
3. Mažiau formalizuoto pobūdžio procesas, lankstumas. Mediacijos metu nesilaikoma griežtų procedūrinių reikalavimų nagrinėjant bylas. Šalys gali pasirinkti taisyklę, pagal kurias bus nagrinėjama jų byla arba pačios gali pasiūlyti savo priimtą ir suderintą taisyklių rinkinį (LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 5 str.). Taip

---

procesinių dokumentų įteikimu; išlaidos, susijusios su teismo sprendimo vykdymu; atlyginimo už kuratoriaus darbą išlaidos; išlaidos advokato ar advokato padėjėjo pagalbai apmokėti; išlaidos, susijusios su valstybinės teisinės pagalbos skyrimu; kitos būtinos ir pagrįstos išlaidos.

⁸² Teismo mediatorių sąrašas.
http://www.teismai.lt/dokumentai/bendroji_informacija/teismo_mediatoriu_sarasas.doc Prisijungimo laikas: 2009 11 10.

⁸³ Vilniaus komercinio arbitražo teismo valdybos 2003 m. gruodžio 8 d. nutarimu patvirtintas Vilniaus komercinio arbitražo teismo Tarpininkavimo ir taikinimo procedūros reglamentas.
<http://www.arbitrazas.lt/index.php?handler=lt.tarpininkavimas> Prisijungimo laikas: 2009 11 10.

⁸⁴ Jungtinėje Karalystėje Valstybinės mediacijos pagalbos tarnybos mediacijos kainos.
<http://www.nationalmediationhelpline.com/costs-of-mediation.php> Prisijungimo laikas: 2009 11 10.

⁸⁵ J. Žeruolis – educator and scientist (1907-1986). The recent tendencies of development in civil procedure law – between east and west. International conference to celebrate 100th anniversary of the birth of professor Jonas Žeruolis. Justitia. Vilnius. 2007. –P. 147.

⁸⁶ Paskaitų medžiaga. MRU CPK.
http://www.mruni.eu/kpf_dokumentai/katedros/Administracines_teises/Seminarai/CP%201d..ppt#265,10,Slide 10. Prisijungimo laikas: 2009 11 10.

⁸⁷ Teisminės mediacijos taisyklės
http://www.nplc.lt/sena/aukos/informacija/Projektai/Mediacija/teismines_mediacijos_taisykles.htm Prisijungimo laikas: 2009 11 10.

pat prie privalumų tenka priskirti galimybę suderinti vietą bei nusistatyti laiką ginčui nagrinėti, kai šalys jaučiasi pasirengusios. Tarpininkavimo metu orientuojamasi tik į asmenis, į santykius ir bendravimą, bet ne į formalius ir griežtus taisyklių reikalavimus ar kitas teismų procesuose svarbias, tačiau praktiškai tik formalias procedūras.

4. Ginčo nagrinėjimas yra ne viešas, konfidencialus. Konfidencialumas yra vienas iš pamatinių tarpininkavimo (mediacijos) principų, kuris užtikrina šalių norą dalyvauti procese. Tai aktualu verslo atstovams, kadangi užtikrina jų verslo paslapčių išsaugojimą ir gerą reputaciją. Šeimos ginčų atveju konfidencialumas padeda išvengti aplinkinių pasmerkimo ar susiskaldymo į dvi stovyklas, kai palaikoma viena ar kita konflikto pusė. Konfidencialumas svarbus visiems asmenims, kuriems viešoji nuomonė turi esminę reikšmę jų veikloje (pavyzdžiui valstybės institucijos, politinėms partijoms, renkamiems ar skiriamiems kandidatams ir pan).
5. Galimybė pasirinkti ginčą nagrinėsiantį trečiąjį asmenį (tarpininką), kuriuo pasitiki abi šalys. Jeigu ginčas patenka į teismą, trečio asmens (teisėjo ar teisėjų kolegijos) paskyrimas nagrinėti ginčą visiškai nepriklauso nuo šalių valios. Tarpininką šalys renkasi atsižvelgdamos tik į joms rūpimus kriterijus. Tai gali būti teisinė patirtis, asmeninės savybės, rekomendacijos, gebėjimas sukurti šalims pasitikėjimo ir konfidencialumo pojūčius ir pan.⁸⁸
6. Ginčo sprendimas neteisminėmis procedūromis gali atkurti socialinę taiką, padeda susitaikyti ir išsaugoti tarpusavio santykius. Šie privalumai buvo aptarti nagrinėjant tarpininkavimo tikslus.
7. Aktyvus asmeninis šalių įtraukimas į ginčo sprendimą. Tarpininkavimas dažnai apibūdinamas kaip ginčo sprendimas derybų pagalba padedant trečiam asmeniui (tarpininkui).⁸⁹ Akivaizdu, kad vien ginčo šalis liečiančio ginčo, konflikto sprendimas pirmiausia rūpi pačioms šalims. Jos įvairiais būdais skatinamos dalyvauti procese asmeniškai, ne per atstovus, nors galimybę kviesti atstovus esant reikalui numato LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 5 straipsnis. Šalys įtraukiamos naudojant įvairių metodiką, kas paskatintų ieškoti priežasčių, suprasti situaciją įvairiais aspektais, analizuoti santykius. Įtraukimui skatinti galima per padaršimus, kad šalių idėjos yra vertingos, jausmai pripažįstami ir vertinami, jų pozicijos yra išgirstos. Tarpininkui tai pat derėtų padaršinti šalį apibūdinti,

---

⁸⁸ Goldberg S. B., Shaw M. L., Brett J. M.. What difference does a robe make? Comparing mediators with and without prior judicial experience. *Negotiation Journal*, 2009, Volume 25, Issue 3. –P. 277-305.

⁸⁹ Europos Tarybos Ministrų Komitetas rekomendacijoje dėl mediacijos civiliniuose ginčiuose Rec (2002)10. nurodo, kad “mediacija” tai ginčų sprendimo procesas, kuriame šalys derasi dėl ginčo kad pasiektų susitarimą kartu su vieno ar kelių mediatorių pagalba.

atpasakoti kitos šalies poziciją.⁹⁰ Tam tikros tarpininkavimo taisyklės net nustato šalims pareigą visokeriopai prisidėti prie tarpininkavimo proceso ir kuo labiau stengtis ginčą išnagrinėti taikiai.⁹¹

8. Tarpininkavimas leidžia šalims gana didelę proceso kontrolę. Taikinamajame tarpininkavime yra akcentuojamas šalių dispozityvumas ir autonomija. Proceso kontrolė pirmiausia pasireiškia per šalių laisvę susitarti dėl ginčo sprendimo tarpininkavimo procedūra ir tarpininko pasirinkimo. Vėliau, vykstant tarpininkavimo procesui šalys gali reikšti papildomus reikalavimus arba jų atsisakyti. Kaip minėta anksčiau, tokios teisės šalims suteikiamos tuo atveju, jei pačios nusistato tarpininkavimo proceso tvarką. Tarpininkas organizuoja procesą taip, kad šalys galėtų nekliudomai ir nepertraukiamai pasisakyti. Vienas iš aktualiausių proceso kontrolės elementų yra galimybė ginčo šalims pasitraukti iš tarpininkavimo procedūros bet kuriuo metu ir neteikti paaiškinimo dėl pasitraukimo priežasčių. Toks pasitraukimas neužkerta joms kelio dėl to paties ginčo išnagrinėjimo pakartotinai kreiptis į tarpininką. (LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 5 str.)
9. Emocijų valdymas, pasitikėjimo kūrimas. Tarpininkavimo metu naudojamos įvairios bendravimo, klausinėjimo technikos, kuriuos padeda sukurti pasitikėjimo savo jėgomis jausmą, suvokti potencialą išspręsti ginčą savarankiškai. Tarpininkavimas ypatingas tuo, kad nustatomos esminės taisyklės (ang. *ground rules*) kurios apriboja neigiamas emocijas, pvz.: šalys kalba paeiliui; negalima pertraukinėti kitos šalies pasisakymo; reikalavimas klausyti, ką kitas sako; negalima įžeidinėti; šalys vadina viena kitą vardais ir pan. Pasitikėjimo šalims suteikia ir tarpininko patirtis, kvalifikacija, kurią jis privalo šalims prašant paviešinti.
10. Unikalus, kūrybiškas sprendimas. Tarpininkas nepriima sprendimų už šalis, jo pasiūlymai nevaržo šalių laivės priimti sprendimą pagal save. Tarpininko vaidmuo apsiriboja šalių lygių galimybių išlaikymu, kad stipresnė šalis nesinaudotų savo galia priimant tik jai naudingą sprendimą. Priimant susitarimą šalys vadovaujasi ne tik galiojančia teise, bet ir savo interesais. Visuomet yra laisvė susitarti išeinant už konkretaus ginčo ribų. Derybų teorijoje teigiama, kad labai dažnai asmenys susikoncentruoja į vieno tipo resursus (pvz. tam tikrą pinigų sumą) ir todėl jiems

---

⁹⁰ Weinstein R. J. *Mediation in the Workplace: A Guide for Training, Practice, and Administration*. Westport, CT: Quorum Books, 2001. – P. 71.

⁹¹ Anksčiau minėtame Vilniaus komercinio arbitražo teismo Tarpininkavimo ir taikinimo procedūros reglamente 15 straipsnyje nustatyta pareiga ginčo šalims sąžiningai ir visai padėti tarpininkui tinkamai atlikti tarpininkavimo ir taikinimo pareigas. Tarpininko paprašytos šalys privalo laiku pateikti jam reikalingą informaciją ir įrodymus, dalyvauti jo kviečiamuose susitikimuose.

sunku rasti susitarimą, nes vienos šalies resursų pritraukimas prie savęs reikštų, kad kitai šaliai jų tenka mažiau. Tai vadinamasis „fiksoto pyrago“ atvejis. Šalys, jeigu yra įsitvirtinusios savo pozicijose, atsidūrusios tokioje padėtyje be pagalbos dažniausia nesugeba rasti išeities. Šiuo atveju tarpininkas, kaip derybų žinovas, gali panaudoti techniką, kai pyragas yra „padidinamas“.⁹² Kūrybiško sprendimo paieškai dažnai naudojamas „smegenų šturmo“ (ang. *brainstorming*) metodas, kai generuojamos įvairios, netgi absurdiškos idėjos, iš kurių vėliau pasirenkama labiausia priimtina. Priešingai nei tarpininkavimas, teismas negali taikyti kūrybingo ir unikalios sprendimo priėmimo būdų, kadangi yra apribotas teisės normų ribomis ir šalių reikalavimais, o nukrypus nuo jų, gali tekti sprendimą peržiūrėti ar panaikinti.

11. Pasiektas susitarimas vykdomas savanoriškai. Kadangi šalys, priimdamos susitarimą, taikos sutartį, priėmė abipusiškai naudingą sprendimą, atitinkantį jų interesus ir tai, kad pačios jį sukūrė, suteikia pasitikėjimo ir yra lengviau vykdomas savanoriškai.

12. Kultūrinių ir tradicijų skirtumų valdymas ginčo metu. Esant skirtingoms politinėms, kultūrinėms ir socialinėms sąlygoms, šalims gali kilti keblumų bendraujant, tuo labiau sprendžiant ginčus. Kad nekiltų nesusipratimai, tarpininkas gali padėti šalims bendrauti ir keistis informacija. Jeigu yra labai ryškūs skirtumai, šalims gali padėti daugiau nei vienas tarpininkas (ang. *comediation*). Tačiau ne tik kultūriniai skirtumai labai svarbūs, ne mažiau svarbu yra teisinės sistemos nustatyta tvarka. Šiuos elementus tarpininkas gali atskleisti ir juos valdyti.

Jei kalba eina apie taikinamojo tarpininkavimo, kaip vienos iš AGS procedūros trūkumus, įvairioje mokslinėje literatūroje numatomi šie neigiami aspektai (tarpininkavimo trūkumai):

1. AGS procedūros neužtikrina teisinės taikos, teisinio stabilumo (galutinio teismo sprendimo *res judicata* galios, prejudicijos, privalomumo ir kt.).⁹³ Šią problemą išspręsti kai priimta taikos sutartis patvirtinama LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 6 str. numatyta procedūra..

2. Neteisminės procedūras vedantys asmenys nėra kvalifikuoti teisininkai, neturi išsamių teisinių žinių. Tuo tarpu teismo proceso metu

⁹²Išteklių padidimui, jų paieškai reikia atskleisti asmenų interesus, norus ir troškimus, kadangi dažnai po tomis pozicijomis, kurias užima ginčo šalys slypi kiti norai ar poreikiai. Teorijoje dažniausias pavyzdys pateikiamas su dviem seserimis, kurios dalinasi apelsiną. Viena sesuo nori apelsino žievelės, kad galėtų panaudoti kepdama pyragą, kitai sesei norisi iš apelsino išspausti sulčių.

⁹³Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. T. 1. – Vilnius: Teisinės informacijos centras. 2005. – P. 27.

garantuojamas galiojančią teisę taikančių asmenų profesionalumas, kompetencija ir etikos reikalavimai. Teisininkai privalo turėti ne tik teisinį išsilavinimą, bet ir turėti teisinės patirties bei išlaikę specialius egzaminus ir t.t. Žinoma, kad neatmetama galimybė tarpininkavimą atlikti profesionaliems teisininkams ar teisinį išsilavinimą turintiems asmenims.

3. AGS procedūrų metu pasiekto sprendimo įvykdymas nėra užtikrinamas, jei buvo pažeisti esminiai įstatymuose nustatyti procedūriniai reikalavimai. Teismo priimtų sprendimų vykdymas garantuojamas per antstolių sistemą.

4. Formalizuoto proceso nebuvimas neužtikrina tinkamų bylos aplinkybių nustatymo ir tiesos. Teigiama, kad formalizuotas procesas garantuoja lygiateisiškumą prieš įstatymus, teismo nešališkumą, objektyvumą, nustato optimalų įrodinėjimo procesą.

5. Nėra galimybės taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones dažnai paduodamas kartu su ieškiniu, taip užkertant kelią nepageidaujamų teisinių santykių atsiradimui ir palengvinant tolesnį bylos nagrinėjimą. Tarpininkavimo atveju tokių priemonių taikymas apsunkintų taikaus ginčo išsprendimą

6. Nėra galimybės ištaisyti teisės taikymo ir faktų nustatymo klaidų. Civilinio proceso praktikoje įsitvirtinusi teismų pakopų sistema, kuri garantuoja žemesnio rango teismų sprendimų peržiūrą ir kontrolę.

7. Nenumatoma galimybė atleisti nuo bylinėjimosi išlaidų. Teismas, atsižvelgęs į sunkią šalies materialinę būklę, gali atleisti nuo žyminio mokesčio ir kitų bylinėjimosi išlaidų. Taip pat teikiama valstybės garantuojama teisinė pagalba.

8. Tarpininkavimo būdu išspręstas ginčas nesukuria precedento. Precedento sukūrimu gali būti suinteresuotos tam tikros socialinės grupės, ypač teisininkai. Be to, nereikia atmesti tikimybės, kad ilgesnės teisminės procedūros kartais vilkina procesą ir yra dalis bylinėjimosi taktikos.

9. Kaip trūkumas kartais apibrėžiama šalių teisė bet kuriuo metu pasitraukti iš tarpininkavimo proceso. Šalies pasitraukimas reikštų tarpininkavimo pabaigą ir neturi teisinių padarinių todėl visos įdėtos pastangos netenka prasmės. To tarpu teismui numatoma galimybė ginant viešąjį interesą nepriimti ieškinio pripažinimo, atsisakymo nuo ieškinio arba netvirtinti sudarytos taikos sutarties.

10. Tarpininkavimas gali būti apsunkintas ir netgi netinkamas, kai ginčo šalių yra daugiau nei dvi. Tarpininkavimas grįstas abipusiu bendravimu, o keletas ar daugiau šalių tokį bendravimą padaro ženkliai apsunkintą, nekalbant apie galimybę bet kuriam dalyviui bet kuriuo metu sužlugdyti procesą iš jo pasitraukiant.

11. Viešo intereso apsaugos arba nusikalstamos veikos paaikškinimo atvejais tarpininkavimas negalimas, kadangi viešąjį interesą ginantys įstatymai dažnai nenumato galimybės išspręsti ginčą tarpusavio susitarimu. Dėl kai kurių ginčų įstatymas neleidžia sudaryti taikos sutarčių.⁹⁴

12. Taikinamojo tarpininkavimo efektyvumas tam tikrais atvejais abejotinas tose srityse, kai šalių tarpusavio santykiai detalčiai reglamentuoti imperatyviomis teisės normomis ar tarpusavio sutartimi.

Taigi, apžvelgti tarpininkavimo privalumai ir trūkumai leidžia šalims, jų atstovams ir kitiems asmenims pasirinkti priimtinausią konkretaus ginčo sprendimo alternatyvą. Labai svarbu skleisti žinias apie kiekvienos ginčo sprendimo procedūros teigiamus ir neigiamus aspektus, kadangi tai ne tik formuoja supratimą apie ginčų sprendimą, bet leidžia pasirinkti arba pasiūlyti tinkamą teisinę ginčo sprendimo strategiją tinkamu laiku.

---

⁹⁴ Taikos sutarčių negalima sudaryti tais atvejais, kai tai draudžia imperatyvios įstatymų normos.

2. SKYRIUS. CIVILINIŲ GINČŲ TAIKINAMOJO TARPININKAVIMO PROCEDŪRA

Priėmus LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymą, civilinių ginčų nagrinėjimui nustatyta taikinamojo tarpininkavimo procedūra. Šio įstatymo projekto rengimo medžiagoje (pranc. *travaux préparatoires*) buvo kilęs ginčas dėl procedūros termino naudojimo tikslingumo. Pagrindinė mintis, kuria rėmėsi procedūros oponentai, buvo ta, kad jų nuomone, „„mediacija“ (taikinimas, tarpininkavimas) plačiąja prasme nėra procedūra, o tik vienas iš alternatyvių ginčų sprendimo būdų, kurie gali būti įgyvendinami per įvairias procedūras (formas)⁹⁵. Tačiau po svarstymo prieita prie nuomonės, kad vis dėlto taikinamasis tarpininkavimas yra procedūra ir tokią procedūrą siekia reglamentuoti įstatymas. Tuo tarpu mediacijos, kaip būdo, kuris apima naudojamas strategijas, taktikas, metodus įstatymo rengėjai neturėjo intencijos nustatyti.

Lietuvių bendrinėje kalboje procedūra suprantama kaip tam tikra tvarka veiksmų, reikalingų kam nors atlikti. Pvz. Sutarties pasirašymo procedūra. Procesas suvokiamas kaip 1) įvykio ar veiksmo eiga, vyksmas, 2) bylos svarstymo teisme eiga, teismo byla: Teismo procesas, Baudžiamasis procesas, Civilinis procesas.⁹⁶ Tokių sąvokų supratimas suponuoja mintį, kad procesas, kaip vyksmas gali susidėti iš vienos ar kelių procedūrų. Sistemiškai žiūrint, analogiškai įstatymuose nustatytas civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) ir civilinio proceso santykis. Reikia pripažinti, kad taikinamojo tarpininkavimo procedūra struktūriškai priskirtina prie civilinio proceso teisės dalyko, t.y. teisės šakos reguliuojamų teisinių santykių. Civilinio ginčo sprendimo procesas gali susidėti iš įvairių procedūrų: ginčo pirminis sprendimas tarpusavio derybos, taikinamasis tarpininkavimas, teisminis procesas (su visomis instancijomis), sprendimo vykdymas ir kitos (tarpinės procedūros). Tačiau teorijoje vis dar nėra skirstymo ir nusistovėjusios nuomonės apie tai, kas tarpininkavimas (mediacija) yra – procesas ar procedūra. Autorius pritartų nuomonei, kad tarpininkavimas *per se* yra procesas, kuris prasideda nuo susitarimo kreiptis į tarpininką (tarpininkus) ir gali baigtis įvykdžius susitarimą. Šis procesas, priklausomai nuo ginčo pobūdžio, šalių ir tarpininko, gali būti sudarytas iš daugelio savarankiškų tikslus turinčių procedūrų – etapų. Viso tarpininkavimo proceso metu galioja konfidencialumo savanoriškumo, ir kiti principai.

Kartais konkrečios procedūros reikalavimai nustatomos teisės aktais. Pavyzdžiui, LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 4 str. 7 dalyje nurodyta, kad *taikinamojo*

⁹⁵ LR Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto Pagrindinio komiteto Išvada Dėl Lietuvos Respublikos Mediacijos privačiuose ginčiuose įstatymo projekto 2008 06 18 d. Vilnius (XP-2809).

⁹⁶Keinys S., vyr. red., Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. IV leidimas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002.

tarpininkavimo procedūra pradedama tik po, kai taikinimo tarpininkas raštu susitaria su ginčo šalimis dėl atlyginimo dydžio ir mokėjimo tvarkos. 5 straipsnis, pavadintas „Taikinamojo tarpininkavimo vykdymas“, reglamentuoja taikinamojo tarpininkavimo procedūros reikalavimus, apibrėžia, kaip nustatomos taikinamojo tarpininkavimo procedūros taisyklės, kaip turėtų būti susitarta dėl konkrečių taikinimo tarpininko veiksmų. Pažymėtina, kad tarpininkavimo procedūra apsiriboja tik ta veikla, kai „vienas ar keli civilinių ginčų taikinimo tarpininkai (mediatoriai) padeda civilinio ginčo šalims taikiai spręsti ginčą“. Visgi, šiame įstatyme keliose vietose (iš viso - 12) nustatyta, kad ginčai sprendžiami taikinamojo tarpininkavimo **būdu**. Tokio termino naudojimas turėtų būti suprastas kaip taikinamojo tarpininkavimo procesas plačiąja prasme.

Taigi, LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymas nustato civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo procedūros ir proceso reikalavimus. Procedūrą šalys gali nusistatyti savo bendru susitarimu ir tai yra civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo proceso sudedamoji dalis.

2.1. Taikinamojo tarpininkavimo etapai

Kad būtų galima lengviau įsivaizduoti, koks tarpininkavimo proceso ir procedūros santykis, galime paanalizuoti teorijoje pateikiamus tarpininkavimo proceso modelius. Ch. Moore'o pateiktas tarpininkavimo proceso modelis susideda iš 12 stadijų.⁹⁷ Kaip pabrėžė Kaminskienė⁹⁸ ir Račelytė,⁹⁹ pirmi 5 tokio modelio etapai yra skirti tarpininkavimo pasirengimui: informacijos rinkimui, tarpininkavimo procedūros plano sudarymui, bendradarbiavimo ir pasitikėjimo santykių formavimui. Toliau seka tikroji tarpininkavimo procedūra, ginčo sprendimas.

Mediacijos procesas yra lankstus, o jį determinuoja tokie veiksniai kaip ginčo pobūdis, šalių tarpusavio santykiai, tarpininko požiūris ir kiti. Atsižvelgiant į tai, kad tarpininkavimo procedūros kiekvienu konkrečiu atveju gali skirtis, ir tai, kad daugelis autorių pateikia įvairius tarpininkavimo eigos modelius, Račelytė pateikė 5 etapus, kuriuos apibendrintai galima laikyti „atspirties tašku“ sprendžiant įvairaus pobūdžio civilinius ir kitus ginčus:¹⁰⁰

Pasirengimo etapas. Jame šalys susitaria arba būna numatę susitarime ginčą spręsti tarpininkavimo būdu, kai kreipiasi į tarpininkavimo administravimo paslaugas teikiančią

⁹⁷ Moore C.W. *The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict*, ed. 3, San Francisco: Jossey-Bass, 2003.

⁹⁸ Kaminskienė N. *Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S)*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009. – P. 90.

⁹⁹ Račelytė D. *Konfliktų studijų pagrindai: vadovėlis*, Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009. – P. 193.

¹⁰⁰ Ten pat. – P. 194.

instituciją, tarpininką. Tarpininką gali paskirti ir teismas. Tarpininkas turi sutikti būti taikinimo tarpininku konkretaus civilinio ginčo sprendime ir savo sutikimą įforminti raštu (LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 4 str.). Šio etapo metu taip pat patikrinama, ar nėra formalių apribojimų taikyti taikinamąjį tarpininkavimą. Tai gali būti tokiais atvejais, kai dėl civilinių teisių ir pareigų iškilusius ginčus, dėl kurių sudarytos taikos sutartys pagal įstatymus laikomos negaliojančiomis. (LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 1 str.). Pagal LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo nuostatas, taikinamojo tarpininkavimo procedūra gali būti taikoma bet kokio pobūdžio civiliniuose ginčiuose, kuriuose galima taikos sutartis. Tačiau jeigu pagal įstatymus atskirų kategorijų ginčiuose (pvz., konkurencijos bylose) taikos sutarties sudaryti negalima, atitinkamai nesuteikiama galimybių taikyti ir taikinamąjį tarpininkavimą (kaip būdą pasiekti taikai).

Pasirengimo procese taip pat tektų patikrinti, ar nėra kliūčių taikinimo tarpininkui tinkamai atlikti savo funkcijas, ar neegzistuoja aplinkybės, kurios gali kelti abejonių dėl jo nešališkumo. Derėtų patikrinti šalių teises, įgaliojimus, dokumentus, patvirtinančius jų reikalavimus. Galiausia susitariama dėl taikinamojo tarpininkavimo pobūdžio ir tvarkos. Tarpininkavimo įprastinė tvarka:

1. Įžanga į tarpininkavimo procesą. Šis etapas sukuria prielaidas vystyti saugią aplinką ir viltį, kad konfliktas būtų išspręstas. Todėl tarpininkas stengiasi sukurti tinkamą derybinę aplinką, teikia šalims informaciją apie tarpininkavimo eigą, sąlygas, apibūdina savo vaidmenį, išaiškina šalims konfidencialumo, nešališkumo, šalių proceso kontrolės principų reikalavimus, nustatomos pradinės, pagrindinės taisyklės (ang. *ground rules*): iš pradžių pokalbis turi vykti per tarpininką, proceso dalyviai elgiasi tarpusavyje pagarbiai, nepertraukinėja pasisakymų, įsipareigoja laikytis tarpininko nurodymų. Šalys gali pasiūlyti papildyti procedūros taisykles.
2. Pozicijų nustatymas. Šioje proceso dalyje kiekvienai šaliai suteikiamas pasisakymas, kurio metu jos pateikia savo vertinimą apie situaciją, išdėsto pozicijas, lūkesčius ir iškelia nagrinėtinus klausimus. Po šio etapo tikslinga padaryti apibendrinimus, kartais raštu fiksuoti šalių pateiktus reikalavimus, pasiūlymus.
3. Interesų tyrinėjimas. Taikinimo tarpininkas turi gilintis į ginčo šalių poreikius ir interesus, atspindėti jausmus, taikomas aktyvaus klausymo metodas. Padedama dalyviams suvokti, kas slypi po jų pozicijomis, kokie šalių poreikiai ir interesai. Naudojamos apibendrinimo, klausinėjimo, perfrazavimo ir kitos bendravimo taktikos.

4. Sprendimų, atitinkančių interesus ir poreikius, ieškojimas. Etapas skirtas atrasti, sukurti kuo daugiau sprendimų, kurie atitiktų šalių interesus. Tarpininko uždavinys yra nukreipti šalis į bendradarbiavimą, padidinti jų draugiškumą, abipusišką supratimą, pozicijų lankstumą.

5. Sprendimo pasiekimas ir tarpininkavimo užbaigimas. Procedūros dalyviai nustato, kuris iš anksčiau surastų sprendimų yra priimtinausias ir maksimaliai priimtinas abiem šalims. Tokį sprendimą bandomą užfiksuoti, sudaryti taikos sutartį. Taikos sutartims, sudaromoms taikinamojo tarpininkavimo būdu taikomi Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse ir kituose įstatymuose nustatyti reikalavimai. (LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 6 str.).

Tai standartinis tarpininkavimo modelis, kuris įvairiais atvejais gali būti keičiamas. Išskirtinis šio modelio bruožas yra tas, kad gilinamasi į šalių interesus. Tokios veiklos neatlieka teisminiame nagrinėjime nei vienas proceso dalyvis, nes šalies interesų paviešinimas gali būti suprantamas kaip pozicijos silpnumas. Priešingai, tarpininkavimo šalininkai ir praktikai laikosi nuomonės, kad dažnai būtent atskleidus interesus galima rasti atsakymą į šalių elgesio motyvus ir lengvai išspręsti ginčą.

Prisiminus LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 1 straipsnio 2 dalį, kurioje teigiama, kad įstatymas taikomas teisminiam taikinamajam tarpininkavimui. Ši norma virsta blanketine, nes teismo taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) taisyklės yra priimtose nuo 2005 m. gegužės 20 d. Teisėjų tarybos nutarimu Nr. 13P- 348 (naujesnė redakcija- 2007 m. sausio 26 d. nutarimo Nr. 13 P-15). Šiose taisyklėse nustatyta šie mediacijos etapai: teisminės mediacijos pradžia, pati teisminės mediacijos procedūra, teisminės mediacijos pabaiga. Deja, šiose taisyklėse nedetalizuojama, kaip atliekama pati mediacijos procedūra. Nenustatant procedūros, teismams paliekama savo nuožiūra paaiškinti, kokia eiga vyks ginčo nagrinėjimas. Tokia padėtis kelia susirūpinimą, ar teisėjai kvalifikuotai ir profesionaliai supažindina šalis su proceso esme, tuo labiau ar tinkamai jį organizuoja. Dėl to autorius siūlytų priimti pavyzdines tarpininkavimo (mediacijos) vykdymo procedūros taisykles, kurios galėtų būti modifikuojamos pagal ginčo pobūdį ir kitus kriterijus.

Tarpininkavimo procedūrą numato kai kurie žinybiniai, poįstatyminiai teisės aktai. Kaip pavyzdį galima pateikti Lietuvos kultūros ministro 2008 vasario 21 d. įsakymu Nr. IV-96 patvirtintos Tarpininkavimo derybose tarp autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijų ir kūriniių bei gretutinių teisių objektų naudotojų taisyklės.¹⁰¹ Jose glaustai reglamentuota tarpininkavimo procedūra: „Tarpininkavimo komisija tarpininkavimo proceso metu nagrinėja derybų šalių pateiktas derybines pozicijas, išklauso derybų šalių ir (ar) jų

¹⁰¹ Tarpininkavimo derybose tarp autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijų ir kūriniių bei gretutinių teisių objektų naudotojų taisyklės // Žin, 2008-02-28, Nr. 24-889.

atstovų paaiškinimus, kuriais grindžiami siūlomi atlyginimo teisių turėtojams tarifai ir atlyginimo mokėjimo tvarka, teikia pasiūlymus derybų šalims ir padeda pasiekti priimtina abiem derybų šalims susitarimą.“

Darytina prielaida, kad kol tarpininkavimo populiarumu Lietuva dar negali pasigirti, kol nesusiformavęs žmonių supratimas apie šį ginčų sprendimo būdą, teisės aktuose tarpininkavimo procedūros nedetalizavimas nesuteikia aiškumo, paliekama kiekvieno asmens, kuris taiko šią procedūrą fantazijai ir supratimui, kaip ją tinkamai reikia vykdyti. Šioje vietoje yra didelis pavojus, kad „suvešės piktžolės“ kaip bando įspėti R. Simaitis.¹⁰² Šiame kontekste rekomenduotina priimti detalesnį pavyzdinį taikinamojo tarpininkavimo procedūros modelį, akcentuojant, kad jį, atsižvelgiant į ginčo pobūdį, šalių ir tarpininko nuomones, galima koreguoti.

Taikinamojo tarpininkavimo procedūros principai

Taikinamojo tarpininkavimo įstatyme numatomi šie principai:

1. **Savonoriškumas.** Civilinis ginčas perduodamas spręsti taikinamojo tarpininkavimo procedūra šalių rašytiniu prašymu arba sutikimu. (LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 3 str.) Tarpininkas taip pat turi savonoriškai sutikti spręsti ginčą (LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 4 str.)
2. Taikinimo **tarpininko profesionalumas.** Tarpininkas privalo pateikti šalims informaciją apie savo išsilavinimą ir patirtį, veiksmus atlikti tinkamai, vadovaudamasis teisės aktais.
3. Taikinimo tarpininko **nešališkumas.** Mediatorius privalo būti nešališkas, neutralus. Juo negali būti civilinės bylos teisėjas ar teisėjo padėjėjas, arbitras, šalies advokatas ar kitas atstovas, jeigu byla toliau nagrinėjama iš esmės.
4. **Proceso efektyvumas ir lankstumas.** Tarpininkavimo gali būti sprendžiamas bet koks civilinis ginčas, jei teisės aktai leidžia tokio ginčo atvejais sudaryti taikos sutartis. Šalys gali nustatyti taikinimo tarpininkavimo taisykles, pasirinkti tarpininką, ginčas sprendžiamas taikiai.
5. **Operatyvumas.** Kiekvieno konkretaus ginčo sprendimo trukmė bus skirtinga, nes tai priklausys nuo daugelio veiksnių (ginčo šalių psichologinio nusiteikimo taikytis, ginčo šalių atstovų dalyvavimo sprendžiant ginčą ir pan.).¹⁰³ Tarpininkas savo veiksmus privalo atlikti tinkamai ir pagal šalių pageidavimus ir poreikį greitai išspręsti ginčą. Tarpininkas arba

¹⁰² Simaitis R. Mediacijos privačiuose ginčiuose teisinio reguliavimo tendencijos Lietuvoje // Justitia. Nr. 2 (64), 2007. – P. 23.

¹⁰³ Kaminskiė N. Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009. – P. 135.

civilinio ginčo šalys gali nutraukti tarpininkavimo procedūrą bet kuriuo metu. Taikinimo tarpininkas vadovaujasi savo kompetencija, bylos aplinkybėmis, gali pripažinti, kad mažai tikėtina kad ginčas gali būti išspręstas taikiai. Tuo tarpu ginčo šalys, norėdamos nutraukti taikinamąjį tarpininkavimą, pateikia pareiškimą arba per vieną mėnesį nepareiškia sutikimo spręsti ginčą taikinamojo tarpininkavimo būdu. Pasitraukiant iš tarpininkavimo nebūtina nurodyti pasitraukimo priežasčių.

6. **Sąžiningumas.** Teisminės mediacijos taisyklių 21 punktą numato, kad „jeigu nustatoma, kad šalis prašymą perduoti ginčą spręsti teisminei mediacijai pareiškė nesąžiningai arba nesąžiningai naudojasi teismine mediacija, arba jos metu reiškia nesąžiningus prašymus, prašymas perduoti ginčą teisminei mediacijai gali būti netenkinamas, o jau pradėta teisminės mediacijos procedūra gali būti nutraukiama“.

7. **Šalių lygiateisiškumas.** Tarpininkavimo metu tarpininkas privalo elgtis tinkamai ir atsižvelgti į galimą ginčo šalių jėgų disbalansą. LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymas numato galimybę surengti pasitarimą su viena iš ginčo šalių nedalyvaujant kitai ginčo šaliai. Šalims taikinamojo tarpininkavimo procedūros metu gali atstovauti teisininkai ir kiti atstovai.

8. **Bendradarbiavimas.** UNCITRAL taikinimo taisyklių 11 str. numatyta, kad šalys privalo gera valia bendradarbiauti su tarpininku. Analogiška nuostata įtvirtinta Teisminės mediacijos taisyklėse – „šalys turi bendradarbiauti tarpusavyje ir su mediatoriumi mediacijos metu.“

9. **Konfidencialumas.** Šiam principui skiriamas ypatingas dėmesys tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygiu. Tai išskirtinis ir pagrindinis principas, kurio naudojimas taikinamajame tarpininkavime įgyja naujas kokybines ypatybes. Konfidencialumas yra svarbiausias bruožas, galintis užtikrinti efektyvų ir sėkmingą mediacijos funkcionavimą, skatinantis šalių pasitikėjimą bei atvirą bendravimą. Konfidencialumas užtikrina greitesnę ir efektyvesnę ginčo išsprendimą, todėl ginčo šalys, mediatorius(-iai) ir kiti mediacijos proceso dalyviai įpareigojami saugoti mediacijos informacijos paslapties. Bendra taisyklė yra ta, kad visa informacija, kuri susijusi su civilinio ginčo nagrinėjimu taikinamojo tarpininkavimo procedūra turi išlikti paslapyje. Konfidencialumo reikalavimai įtvirtinti daugumoje tarpininkavimą reglamentuojančių teisės aktų, tačiau dėl jų įvairovės nėra nusistovėjusios vieningos praktikos. Lietuvos lygiu pagrindinius konfidencialumo reikalavimus nustato LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymas, kuris šiam principui skiria atskirą straipsnį. Reikia pripažinti, kad Teisminės mediacijos taisyklėse nustatytas detalesnis konfidencialumo reglamentavimas. Šiuo metu parengti LR CPK pakeitimo įstatymo projektai,¹⁰⁴ kurie nustatys tarpininkų privilegiją nebūti apklaustiems kaip liudininkais apie aplinkybes, kurias jie

¹⁰⁴ Civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas. Nr. XIP-1409, 2009-11-16. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=357980 Prisijungimo laikas: 2009 11 21.

sužinojo taikinamojo tarpininkavimo procedūros metu. Taip pat planuojama įtvirtinti, kad nebus priimami įrodymais tie duomenys, kurie gauti taikinamojo tarpininkavimo procedūros metu.

Tarptautiniu lygmeniu bandoma suvienodinti konfidencialumo reikalavimus ar užtikrinti bent minimalias taisykles. Iš svarbesnių dokumentų galima paminėti 2008 m. gegužės 21 d. Europos Direktyvą dėl mediacijos, Europos mediatorių elgesio kodeksą¹⁰⁵, Jungtinių Tautų Tarptautinės prekybos teisės komisijos (UNCITRAL) taikinimo procedūros taisyklės.¹⁰⁶

Nors konfidencialumo principas svarbus, kad tinkamai ir efektyviai būtų išnagrinėti ginčai, jis turi kelias išimtis. LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatyme yra numatytos kelios konfidencialumo išimties. Su tarpininkavimo procedūra susijusią informaciją galima atskleisti, kai:

1. Reikia patvirtinti ar įvykdyti taikinamojo tarpininkavimo metu sudarytą taikos sutartį;
2. Informacijos neatskleidimas prieštarautų viešajam interesui, t.y.:
  - a. reikia užtikrinti vaiko interesus;
  - b. reikia užkirsti kelią žalos fizinio asmens sveikatai ar gyvybei atsiradimui;
3. Tarpininkas gali kitai ginčo šaliai atskleisti konfidencialiai patikėtą informaciją tik esant sutikimui.

Mokslinėje literatūroje ir kitų šalių praktikoje numatoma daugiau konfidencialumo principo išimčių:

4. Kai paaiškėja informacija, susijusi su padarytu, daromu, rengimosi ar pasikėsimo stadijoje nusikaltimu.
5. Informacija gali būti atskleista mokslo tiriamaisiais tikslais, tačiau ji turi neidentifikuoti ginčo šalių.
6. Kai pačios šalys sutinka, arba pačios savo veiksmais, elgesiu atskleidžia konfidencialia laikytą informaciją.
7. Kai informacija yra žinoma, nepriklausomai nuo to, ar įvyko tarpininkavimo procesas.
8. Kai reikia užtikrinti sprendimo, pasiekto tarpininkavimo būdu, įvykdymą.
9. Kai reikia užtikrinti tarpininkavimo paslaugų apmokėjimą.

Apžvelgus civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo principus galima konstatuoti, kad visi principai skirti taikinamojo tarpininkavimo procedūrą padaryti lanksčią, efektyvią ir priimtina. Taikinamasis tarpininkavimas su šiais principais tampa šiuolaikines sąlygas atitinkantis ginčų nagrinėjimo būdas, kuris gali prisidėti prie teisingumo prieinamumo.

¹⁰⁵ Europos mediatorių elgesio kodeksas. http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_lt.pdf Prisijungimo laikas: 2009 11 21.

¹⁰⁶ Uncitral taikinimo procedūros taisyklės. <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/conc-rules/conc-rules-e.pdf> Prisijungimo laikas: 2009 11 21.

Vadovaujantis šiais principais procedūra gali tapti patraukli, ypatingai dėl konfidencialumo, proceso kontrolės, savanoriškumo, operatyvumo ir pigumo. Vadovaujantis šiais principais taikinamasis tarpininkavimas turėtų vis labiau populiarėti ir užimti atitinkamą vietą teisinėje visuomenėje.

Kai kurie procesualistai, tokie kaip T. Sachnova kalbėdama apie civilinio proceso procedūras teigia, kad nors vis didesnę įtaką turės neteisminės procedūros, o jos savo ruožtu bus skirstomos, atsižvelgiant į ginčo pobūdį, ginamo intereso ypatybes. Civilinio proceso procedūros plėsis, siekiant, jog būtų kuo geriau ir efektyviau užtikrinta asmens teisminė gynyba.¹⁰⁷

---

¹⁰⁷ Sachnova T. Civilinio proceso procedūros (atsižvelgiant į ateities perspektyvas)// Teisė, (71). 2009. – P. 40.

3. SKYRIUS. TAIKINAMOJO TARPININKAVIMO TAIKYMAS

Evoliucijos teorijos kūrėjas Čarlzas Robertas Darvinas yra pasakęs, kad „išlieka ne tie, kurie patys stipriausi ir net ne tie, kurie patys protingiausi, bet tie, kurie geriausia sugeba prisitaikyti prie pokyčių“.¹⁰⁸ Pokyčiai yra būtini bei neišvengiami, ir tik laiko klausimas, kada civilinio proceso institutai bus peržiūrėti, patobulinti ar pakeisti. Keisti reikia, kad teisės normos išliktų aktualios, veikiančios, integruotos, unifikuotos bei atitiktų pasikeitusias gyvenimo sąlygas.

Nuo LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo priėmimo dienos civiliniams ginčams nagrinėti galima pasinaudoti taikinimo tarpininkų teikiamomis paslaugomis ir ginčus spręsti taikiai. Tačiau šios procedūros taikymas nėra taip plačiai paplitęs Lietuvoje. Taikinamojo tarpininkavimo adaptavimo sunkumai Lietuvoje galimai susiję su įvairiomis priežastimis, tokiomis kaip bylinėjimosi kultūra, tradicijos ir temperamentas, informacijos trūkumas, neįsisąmoninimas naujų ginčų sprendimo būdų, mažas efektyvumas naudojamų organizacinių ir teisinių priemonių, specialistų trūkumas. Žinoma, svarbų vaidmenį šioje srityje turi prisiimti valstybė, kuri disponuoja plačiu priemonių spektru, o svarbiausia iš jų – pinigine parama. Norint, kad būtų pradėta plačiai taikyti naujos ginčų sprendimo procedūros, kad jos išpopuliarėtų ir ginčų sprendimo kultūroje turėtų savo vietą ir vaidmenį, reikia paskirti atitinkamą valstybinį mediacijos finansavimą. Kaip teigia N. Kaminskienė, susidaro „užburtas ratas“ dėl valstybės finansinės paramos nebuvimo visuomenėje nepaplinta AGS procedūros, tarp jų ir tarpininkavimas, niekas juo nesinaudoja ir net nežino apie tokią galimybę, dėl ko institucijos nelinkę finansuoti sričių, nes pati visuomenė nepradeda reikalauti jų finansavimo.¹⁰⁹ Teliuka laukti palankios institucijų pozicijos ir politinės valios dėl taikinamojo tarpininkavimo finansinio rėmimo.

Negalime atmesti prielaidos, kad taikingo ginčo sprendimo paplitimas priklauso nuo tradicijų ir kultūros. Skirtingose kultūrinėse tradicijose galime atrasti nevienodus reagavimo į konfliktą ir konflikto valdymo būdus. Aptarsime M. K. Kozan išskirtus tris konflikto valdymo modelius: harmonijos, konfrontacinį ir reguliuojantį.¹¹⁰ Lietuvos konfliktų, ginčų sprendimo kultūrą galime priskirti prie **reguliavimo modelio**: šiame modelyje konfliktas sprendžiamas remiantis visuotinai priimtomis taisyklėmis. Šis modelis būdingas individualistinėms kultūroms su aukštu neapibrėžtumo vengimo lygiu, pvz., Rytų Europai. Šiam modeliui svarbu

¹⁰⁸ Ang. “It is not the strongest of the species that survive, nor the most intelligent, but the ones most responsive to change.”

¹⁰⁹ Kaminskienė N. Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009. 95 psl.

¹¹⁰ Kozan, M.K. Culture and Conflict Management: A Theoretical Framework, International Journal of Conflict Management (1997) 8(4). – P. 338–360.

sulaikyti konfliktą ir varžymąsi, kad jis nesukeltų nerimo ir nepereitų į agresyvių elgesį. Reguliavimo modelyje pirmumas teikiamas priimtoms taisyklėms, o ne situacijos ypatumams, kaip antai, santykiams tarp šalių. Šiame modelyje sprendžiant konfliktą nėra atsižvelgiama į emocijas. Šis modelis pabrėžia vengimą arba autoritetinę įsakymą, sunkiai einama į nuolaidas. Daugiau remiamasi teisminiais konfliktų sprendimo būdais. Trečiosios šalies dalyvavimas konflikte paprastai yra autokratiškas ir remiasi nustatytomis taisyklėmis. Didelis dėmesys yra skiriamas procedūriniam teisingumui. Vienas iš didžiausių teisminės gynybos privalumų laikoma galimybė apskusti žemesnės instancijos sprendimą. Tokią pačią mintį apie instancinį mentalitetą kartoja R. Simaitis,¹¹¹ V. Nekrošius.¹¹²

Kalbant apie patį taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) taikymą, šio procedūros veikimo sfera susideda iš privataus sektoriaus iniciatyvų ir teisminės mediacijos. Lietuvoje dar nepateikiama konkrečių statistinių, tyrimų duomenų apie ginčų nagrinėjimo taikinamojo tarpininkavimo būdu dinamiką nei vienoje iš minėtų sričių. Tačiau tam tikrą vaizdą gali suformuoti atlikti panašūs tyrimai.

Lietuvoje 2007 metais buvo atliktas tyrimas apie verslo atstovų bei įmonių teisininkų motyvus, kurie nulemia ginčo nagrinėjimo būdo pasirinkimą. Tyrimas parodė, kad verslo atstovai laikosi įprastų tradicijų, veikia inertiškai, kai reikia pasirinkti ginčo nagrinėjimo būdą. Dauguma iš apklaustųjų net nežinojo apie AGS ir bylos sprendimą patikėtų teismų sistemai. Rezultatai parodė, kad tik 4 % respondentų – nors dauguma iš jų turi teisinį išsilavinimą – yra susidūrę su ginčo sprendimu mediacijos būdu. Apklaustieji nurodė, kad vieni iš svarbiausių privalumų, galinčių nulemti AGS procedūros pasirinkimą, gali būti: galimybė pasirinkti asmenį, nagrinėsiantį jų ginčą (~60%), optimalios išlaidos (~50%), operatyvumas (~50%), neformalus nagrinėjimo stilius (~40%) ir kita.¹¹³

Tuo tarpu teisminė mediacija Lietuvoje išbandyta nuo 2005 m. pabaigos Vilniaus miesto 2-ajame apylinkės teisme. Vėliau, teigiamai įvertinus pirmąjį teisminės mediacijos projekto etapą, nuo 2008 m. teisminės mediacijos paslaugas pradėjo teikti 37 asmenys dešimtyje Lietuvos teismų.¹¹⁴ Tikslių teisminės mediacijos rezultatų iki šiol nėra pateikiama. Lakoniškai užsimenama, kad pradėjus taikyti teisminę mediaciją „jau per pirmuosius projekto mėnesius beveik trigubai padidėjo sudaromų taikos sutarčių skaičius.“¹¹⁵ Taikaus ginčo

¹¹¹ Simaitis R. Ginčų sprendimo arbitražu tendencijos Lietuvoje. 2007 www.rln.lt/download.php/fileid/204 Prisijungimo laikas: 2009 11 20.

¹¹² Nekrošius V. Teismų sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo kontrolė civiliniame procese: klasikinė sistema ir reforma Lietuvos Respublikoje: daktaro disertacija: soc. mokslai: teisė / VU. Vilnius, 1996. – P.20.

¹¹³ Simaitis R. Ginčų sprendimo arbitražu tendencijos Lietuvoje. Nurodytas šaltinis.

¹¹⁴ Teisėjų tarybos nutarimas dėl bandomo teisminės mediacijos projekto tęsimo. 2007 m. sausio 26 d. Nr. 13 P-15, Vilnius. http://www.teismai.lt/dokumentai/tarybos_nutarimai/20070126-15.doc Prisijungimo laikas: 2009 11 2.

¹¹⁵ Nacionalinės teismų administracijos atstovė spaudai Venta Valčackienė. Teisminė mediacija – dešimtyje šalies teismų. <http://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=39&str=20094> Prisijungimo laikas: 2009

sprendimo taikymo būklė gali atsispindėti taikos sutarčių sudarymo dinamikoje, nes vienas iš svarbesnių kriterijų, kuriais nustatomas mediacijos efektyvumas yra susitarimų (taikos sutarčių) sudarymo skaičius (žr. prieduose psl. 66). Kadangi ne visose bylose taikoma teisminė mediacija, ne visos sudarytos taikos sutartys yra mediacijos procedūros nuopelnas. Tačiau didele dalimi prie taikos sutarčių skaičiaus didėjimo gali prisidėti aktyvesnis teisėjo siūlymas šalims tarpusavyje susitarti.

Pagal anksčiau aptartą civilinių ginčų bylų didėjimo skaičių ir atitinkamai taikos sutarčių sudarymo tendencijas teismuose, galima paskaičiuoti, kokią procentinę dalį sudaro nutrauktos bylos, kai yra sudaryta taikos sutartis (Lentelė Nr. 1). Pastebėtina, kad taikos sutarčių kasmet vis daugiau, teismai vis daugiau nutraukia bylų pagal taikos sutarties sudarymo pagrindą. Didžiausias pokytis pastebėtinas 2006 m., kai taikos sutarčių santykis padidėjo iki 1,675303 lyginant su 2005 m. (0,541147%). Galima tik spėti, kad čia pasitarnavo teisminė mediacija ir jos naujumo efektas. Pastaraisiais metais taikos sutarčių pasirašymo tendencijos stabilizavosi ir turi tendenciją būti vis labiau taikomos. Pavyzdžiui 2008 m. statistikai taikos sutartis sudaroma vidutiniškai kas 54 bylos. Per trejus metus taikos sutarčių padidėjo daugiau nei 4 kartus. Detali informacija pateikiama lentelėje Nr. 1.

Lentelė Nr. 1. Civilinių bylų ir taikos sutarčių dinamika.

Metai	2005	2006	2007	2008
Civilinių bylų skaičius	148019	145705	156330	185878
Nutraukta bylų patvirtinus taikos sutartį	801	2441	2650	3467
Taikos sutarčių sudarymo dažnumas.	184,793	59,6907	58,9925	53,6135
Procentinė išraiška (%)	0,541147	1,675303	1,695132	1,865202

Civilinių ginčų taikinamasis tarpininkavimas taikomas pagal LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymą, tačiau atskirų kategorijų ginčams spręsti gali būti priimti kiti teisės aktai (LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 1 str. 3 d.).

Nors taikinamojo tarpininkavimo taikymo pagrindus Lietuvoje nustato LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymas, ir kiti tarptautiniai instrumentai. Ypatingos svarbos turi Europos Direktyva dėl mediacijos, kurios nuostatos turėtų užtikrinti galimybę taikyti mediaciją tarptautiniuose ginčiuose, ir jos paruošiamieji dokumentai, paskatinę plačią diskusiją Europos Sąjungoje apie alternatyvius ginčo sprendimo būdus.

Ne mažiau svarbi prielaida, paskatinusi taikinamųjų procedūrų plitimą globaliu lygiu, yra civilinių santykių tarptautiškumo plitimas. Civilinių ginčų sprendimas Lietuvoje šiuo metu, galima sakyti, nusistovėjęs, stabiliai veikiantis ir įtvirtinęs tradicijas. Tačiau

civilinių santykių subjektai, kurie gali būti fiziniai, juridiniai asmenys, šiais laikais gana dažnai neapsiriboja buvimu vienos valstybės teritorijoje, o būtent pagal tai nustatoma jurisdikcija ir taikytina teisė. Dažnai fiziniai asmenys neturi pilietybės (apatridai), turi dviejų (bipatridai) ar daugiau valstybių pilietybių, turi užsieniečio statusą. Juridiniai asmenys dažnai turi atstovybes ir padalinius ir kitokio pobūdžio „išsklaidytą“ struktūrą įvairiose pasaulio šalyse. Dėl tokios galimos gausos civilinių santykių subjektų, o taip pat ir galimų ginčų dėl taikytinos teisės Europos Sąjunga pasiūlė šalims narėms vidaus teisės aktuose numatyti galimybę civilinius ginčus, turinčius tarptautinį elementą, spręsti taikant mediaciją.¹¹⁶

Apibendrintai galima teigti, jog Lietuvoje civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo taikymas nėra išpopuliarėjęs, todėl nėra statistinių duomenų apie šios taikaus ginčų sprendimo procedūros būklę. Pagrindė tarpininkavimo procedūros vykdomos teisminės mediacijos projekto metu ir galimai dėl to buvo pastebimas 2006 m. padidėjęs sudaromų taikos sutarčių skaičius. Pagrindiniai veiksniai, kurie lemia taikinamojo tarpininkavimo procedūros retą taikymą yra tradicinis instancinis mentalitetas, nepakankamos žinios apie AGS procedūras, valstybės finansinės paramos nebuvimas. Vilčių teikia Lietuvos integracija į tarptautines organizacijas ir rinkas, dėl ko plinta civilinių santykių tarptautiškumas. Tradicinius ginčų sprendimo būdus populiarinti galima pasitelkiant švietėjišką veiklą ir populiarinant „gerąją praktiką“. Ypatinę vaidmenį populiarinant taikinamojo tarpininkavimo procedūrą turi priimti teismai, kitos valstybinės institucijos. Šiuo metu aktualiausia problema išlieka taikinamųjų procedūrų finansinis rėmimas.

3.1. Teisminė mediacija

LR Civilinio proceso kodekse reglamentuoti pagrindiniai civilinio proceso principai (5-21 str.), kurie turėtų užtikrinti greitą ir efektyvų civilinių bylų išnagrinėjimą bei pažeistų teisių atkūrimą. Greito ir efektyvaus ginčo išsprendimo principo užtikrinimas garantuoja normalią civilinių teisinių santykių apyvartą. Analogiškas teisės postulatą pateikiamas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje, kurioje numatyta teisė į teismą „per įmanomai trumpiausią laiką“.¹¹⁷

Ieškant galimų priemonių, kurios padėtų užtikrinti efektyvų ir per trumpiausią įmanomą laiką ginčo išsprendimą, į teismo institucijas palaipsniui inkorporuojamos AGS procedūros, ypač mediacija.

¹¹⁶ Dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB 2008 gegužės 21 d. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:136:0003:0008:LT:PDF>. Prisijungimo laikas: 2009 06 22.

¹¹⁷ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // Žin., 1995, Nr. 40-987.

Teisminės mediacijos atsiradimą Lietuvoje paskatino nuolat didėjantis bylų krūvis. Pateiktame grafike (žr. prieduose psl. 65) pavaizduota I instancijos bendros kompetencijos teismams tenkančių bylų didėjimo tendencijos. Toks spartus bylų didėjimas sukelia sunkumų teisėjams organizuojant ir vykdant pagrindines teisėjų funkcijas – spręsti bylas remiantis proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principais (LR CPK 7 str.). Ši aplinkybė taip pat apsunkina galimybę asmenims tinkamai pasinaudoti teise į teismą, teisingumą, nes dėl bendrų padidėjusių bylų nagrinėjimo terminų net ginčai dėl nedidelių sumų išsprendžiami po keleto mėnesių. Taigi, nuo didelio kiekio bylų nukenčia tiek viešos valstybinės institucijos, tiek privatūs fiziniai ir juridiniai asmenys.

Lietuvos teisėjų asociacija išreiškė nuogąstavimus, jog remiantis išankstiniais duomenimis¹¹⁸, civilinių bylų skaičius 2009 m. dar ženkliau didėjo. Asociacijos teigimu, vien pirmos instancijos teismų gautų ir išnagrinėtų bylų skaičius, palyginus su 2008-ųjų metų pirmu pusmečiu, išaugo 42 proc. Verta pažymėti, kad tai yra bendras skaičius bylų, priskirtų I instancijos bendrosios kompetencijos teismams, todėl galima tikėtis dar didesnio procentinio civilinių bylų padidėjimo, nes tradiciškai šių bylų teismai išnagrinėja daugiausia.

Teisminės mediacijos, kuri užsienyje vadinama prijungta prie teismo mediacija (ang. – *court annexed mediation*), atsiradimas yra laikomas kaip natūralus vystymosi procesas.¹¹⁹ Vis dėlto, mediacija yra gana skirtingas procesas nuo tradicinio teismo, todėl kyla diskusijų, ar tikslinga naudoti tokią mediacijos ir teismo sąjungą.

Teismo mediacijos proponentai teigia, kad taikant teisminę mediaciją, galima pasinaudoti teismo nagrinėjimo privalumais, ypač užkertant kelią bylos vilkinimui.¹²⁰ Kitas privalumas - galimybė taupyti teismų žmogiškuosius išteklius nagrinėjant sudėtingas bylas ir ginant viešąjį interesą. Tačiau pavojus slypi tada, kai galvojama, jog teismo mediacija gali išspręsti visas prieinamumo prie teisingumo problemas. Kiti argumentai dėl teisminės mediacijos tinkamumo yra už tai, kad teisminė mediacija orientuota į naudos pasiekimą bylininkams, bylininkams suteikiama daugiau ginčo sprendimo pasirinkimo galimybių, didinamas pasitikėjimą teismais.¹²¹ Teisėjo patirtis sprendžiant ginčus taip pat gali reikšmingai pasitarnauti nagrinėjant ginčus teisminės mediacijos procese.

Teisminės mediacijos trūkumų įžvelgia daugelis autorių. L. Boule ir M. Nestic apžvelgė kitų autorių išsakomas pastabas apie teisminę mediaciją. Buvo prieita prie

¹¹⁸ Bylų nagrinėjimo žmonėms gali tekti laukti nuo 6 mėn. iki 1 metų – teisėjų asociacijos pirmininkas. http://www.alfa.lt/straipsnis/10282735/?Bylu.nagrinejimo.zmonems.gali.tekti.laukti.nuo.6.men..iki.1.metu..teiseju.asociacijos.pirmininkas=2009-07-21_14-00 Prisijungimo laikas: 2009 07 22.

¹¹⁹ Boule L., Nestic M. *Mediation: Principles, Process, Practice*. Tottel Publishing, 2006. – P. 382.

¹²⁰ Lietuvoje teisminės mediacijos taisyklės numato, kad bendra teismo mediacijos trukmė – ne daugiau kaip 4 valandos.

¹²¹ Boule L., Nestic M. *Mediation: Principles, Process, Practice*. Tottel Publishing, 2006. – P. 382.

nuomonės, kad nemažai autorių teigia, jog AGS turi būti atskirti nuo teismų, nes teismų pagrindinė funkcija yra nuteisti, priimti sprendimą valstybės vardu. Netgi patys teisėjai pripažįsta, kad mediacija turi būti atskirta nuo teismų. Aktyvus agitavimas už teisminės mediacijos naudojimą gali būti traktuojamas kaip pagrindas nušalinti teisėją, kadangi nesinaudojimas siūloma mediacija gali suformuoti teisėjo nuomonę apie šalis. Kitas aspektas, keliantis didžiausią susirūpinimą, yra teisminės mediacijos efektyvumas, kuris gali būti nepasiektas sujungus teimą ir mediaciją. Teismo mediacija gali pasidaryti formalizuota, bauginanti, kelianti nerimą. Ta pati problema su trukmės ribomis, kai nustatomas maksimalus laikas, skirtas ginčo sprendimui. Jeigu ginčas yra sudėtingas, jam standartiškai skiriama formaliai numatyta teisminės mediacijos trukmė. Teisėjai, kurie vykdo teismo mediatoriaus funkcijas pagrindinį dėmesį sukoncentruoja vertindami šalių argumentus, bet ne sprendžiant su ginču susijusias problemas. Kiti autoriai žengia dar toliau, teigdami, kad teisminė mediacija net neturi teisės vadintis mediacija, nes tokia „mediacija“ tėra papildoma bylinėjimosi strategija, arba tiksliau gali būti apibūdinama kaip „derybinis bylinėjimasis“.¹²²

R. Uscila yra nagrinėjęs Skandinavijos šalių patirtį taikant nusikaltimo aukos ir pažeidėjo mediaciją. Jis rašo: „pastebėta, kad organizacijos, kuriose mediacija – viena iš „fakultatyvių“ funkcijų, projektus vykde vangiai, visas dėmesį skyrė pagrindinei veiklai ir uždaviniam“¹²³. Taigi teismas, vykdydamas savo pagrindines funkcijas turi mažai išteklių ir galimybių vykdyti mediacijos procedūras teismuose.

LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatyme bei Teisminės mediacijos taisyklėse nustatyta, kad teisėjas negali būti tarpininku tose bylose, kuriose jis yra paskirtas teisėju. Iš to seka, kad teismas, nukreipdamas konkrečią civilinę bylą į teisminę mediaciją savo kolegai teisėjui, teisėjo padėjėjui, jam papildomai užkrauna dar vieną bylą, kuriai taip pat reikia pasiruošti, skirti laiko jos nagrinėjimui. Nereikia pamiršti, kad teisminė mediacija taip pat yra savanoriška. Galimi atvejai, kai šalis bet kuriuo metu gali mediacijos procedūrą nutraukti, todėl byla grįžta ją pradėjusiam nagrinėti teisėjui. Tokiu būdu gali išaugti laiko ir išlaidų sąnaudos, bei susiformuoti neigiamas požiūris į mediaciją iš bylininkų ir teisininkų pozicijų.

Vienas iš aktualiausių klausimų, susijusių su Lietuvos teisminės mediacijos projektu, lieka jos efektyvumo įvertinimas, kadangi visapusiškas efektyvumo įvertinimas leistų tobulinti atitinkamas projekto dalis, imtis projektą skatinančių veiksnių, pirmiausia keičiant arba pildant teisminės mediacijos taisykles.

Vertinant teisminės mediacijos programas kitose šalyse, dažniausia vertinami mediacijos pasiekimai. Kalbant apie rezultatus, efektyvumo kriterijai gali būti įvairūs

---

¹²²Ten pat – P.383-384.

¹²³ Uscila R. Aukos ir nusikaltėlio mediacija Skandinavijos šalyse // Jurisprudencija, 2002; t. 29 (21); - P. 93-109.

skirtingose bylose. Pagrindiniai iš jų yra **susitarimų dažnumas**, **susitarimo laikymasis** (įvykdymas), ginčo šalių **pasitenkinimas** tarpininkavimo procesu. Paties susitarimo pobūdis, jo turinys taip pat įdomus tyrinėtojams, nes manoma, jog mediacijos metu šalys labiau linkę daryti nuolaidas ir teisingai dalintis resursais. Altruistiškų paskatų išraiškas galima pastebėti šalių sudaromuose susitarimuose (taikos sutartyse). Įdomu pastebėti, jog ir teisės aktai „užprogramuoja“ lygiavertiškumo skatinimą ir rungtyniavimo principo ribojimą ir laimi – pralaimi metodo (ang. win-lose) taikymą. Pavyzdžiui, daugumoje susitarimų dėl mediacijos nagrinėjimo numatoma nuostata, kad mediacijos išlaidas apmoka šalys lygiomis dalimis.¹²⁴

Kai kurie autoriai, pavyzdžiui K. Kressel ir D. Pruitt, atkreipia dėmesį, jog be efektyvumo svarbu nagrinėti **naudingumą**, dalykiškumą, kuris pasireiškia sekančiais kriterijais: **laikas**, per kurį pasiekiamas susitarimas, **kaina**, **sutaupytos** teisminės ir kitos **išlaidos**. Galiausia galima tirti **mikroklimatą** tuoj pat po susitarimo ir ilgalaikėje perspektyvoje.¹²⁵

Wissler. L. R. apibendrina kitų autorių padarytus JAV teisminės mediacijos programų tyrimus kuriuose buvo analizuojami įvairūs efektyvumo kriterijai. Bendros kompetencijos teismuose civilinių ginčų mediacijos atveju susitarimų dažnumas pagrinde buvo 27 – 63 %, ginčo šalys mediaciją daugumoje vertino palankiai, procesą laikė teisingu, šalims buvo sudaryta galimybė tinkamai pristatyti savo poziciją, asmenys jautė galintys kontroliuoti procesą bei įtakoti rezultatus, mediatorius išlaikė neutralumą, nespaudė priimti susitarimą, įsigilino į ginčo esmę. Šalių atstovai taip pat daugumoje vertino teisminę mediaciją teigiamai ir ateityje žadėjo rekomenduoti tokią ginčo sprendimo procedūrą. 5 – 43% apklaustųjų teigė, kad pagerėjo ginčo šalių tarpusavio santykiai. Vertinant trukmę, nustatyta, kad ginčai užbaigti arba greičiau, arba tokia pačia trukme kaip bylinėjimasis teisme. Nustatyta, kad ieškovas turi didesnę galimybę išreikalauti pinigų, tačiau tai būtų mažesnė suma. Nebuvo didelių skirtumų tarp bylinėjimosi išlaidų teisme ir mediacijoje. Mediacijos metu priimti susitarimai įvykdomi 90 procentų ir daugiau.¹²⁶

Taigi, teisminės mediacijos atsiradimą paskatino poreikis greitai ir efektyviai spręsti ginčus. Kadangi pastaraisiais metais civilinių bylų skaičius teismuose ženkliai padidėjo, kaip priemonė buvo pasiūlyta teisminė mediacija. Tačiau teisminės mediacijos tinkamumas vis dar diskutuotinas. Šiuo metu svarbu nustatyti teisminės mediacijos efektyvumo vertinimo

¹²⁴ Lygių apmokėjimo dalių principas dažnai įtvirtintas pačiose taisyklėse, todėl nusistovėjusi analogiška praktika. Uncitral taikinimo procedūros taisyklių 17 str. (2) punktas preziumuoja, kad išlaidos, susijusios su taikinimo procedūra, apmokamos šalių lygiomis dalimis, išskyrus atvejus, kai susitariama kitaip.

¹²⁵ Kressel, K., Pruitt, D. G. Mediation research: The process and effectiveness of third-party intervention. San Francisco: Jossey-Bass. 1989.

¹²⁶ Wissler. L. R. The Effectiveness of Court-Connected Dispute Resolution in Civil Cases. Conflict Resolution Quarterly, vol. 22, no. 1–2, Fall–Winter 2004.

kriterijus, kadangi jie gali parodyti, kokiose srityse, etapuose, kokiomis aplinkybėmis nėra tikslinga taikyti teisminę mediaciją.

3.2. Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo vystymosi perspektyvos Lietuvoje

Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo procedūros ateitį prognozuoti yra ypatingai sudėtinga. Vis dėlto, jau vien įstatymiškai įtvirtinus pagrindines šios procedūros nuostatas LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatyme, padėtas pagrindas toliau vystytis ir taikyti tarpininkavimo procedūrą asmenims, pageidaujantiems ginčą spręsti alternatyviomis ginčo sprendimo procedūromis.

Nors nedideliais tempais vystosi ši naujovė, įstatymų leidėjas, suvokdamas naudingumą ir galimą tarpininkavimo procedūros potencialą, numato įvairiomis priemonėmis vystyti ir remti taikaus ginčų sprendimo priemones. LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 10 straipsnyje nurodoma, kad „Valstybė Vyriausybės nustatyta tvarka remia taikinamojo tarpininkavimo vystymą.“ Tokiu uždaviniu LR Seimas įpareigojo nustatyti tvarką, taisykles, kaip galima vystyti, skatinti, skleisti informaciją apie taikinamąjį tarpininkavimą. 11 straipsnis numato, kad valstybė taikinamąjį tarpininkavimą pradeda remti nuo 2010 m. sausio 1 d., o valstybės paramos teikimo tvarkos aprašas turėjo būti parengtas iki 2009 birželio 1 d.

Valstybės parama gali pasireikšti finansiniu skatinimu, informacijos sklaida, viešosios nuomonės formavimu, teisės aktų rengimu ir keitimu, organizacinėmis priemonėmis, tarpininkų rengimu. Deja, tokios valstybės paramos teikimo tvarkos aprašas nebuvo parengtas. Tikriausia dėl sumažėjusių finansinių galimybių buvo užregistruotas įstatymo projektas¹²⁷, kuriame numatoma, kad valstybė remis tarpininkavimą skirdama finansinę paramą finansuodama tarpininkavimo vystymo priemonių programų įgyvendinimą.

LR Vyriausybė priėmė nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“¹²⁸, kuriame numatė Skatinti „alternatyvių (neteisminių) ginčų sprendimo būdų sistemą, siekdami greitesnio ir patogesnio ginčų sprendimo, taip pat sumažinti teismams tenkantį krūvį“ bei suplanavo „parengti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo projektą, siekiant užtikrinti taikinamojo tarpininkavimo plėtrą“.

Taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) plėtrai labai aktuali informacinė sklaida ir agitavimas. Tuo tikslu LR Vyriausybė priėmė kitą nutarimą - Dėl visuomenės teisinio

---

¹²⁷ Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 10 ir 11 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas Žin., 2008, Nr. 87-3462.

¹²⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo. Žin., 2009, Nr. 33-1268.

švietimo 2009-2012 metų programos 2010 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo,¹²⁹ kuriame numatoma „Parengti ciklą informacinių televizijos ir (ar) radijo laidų, supažindinančių visuomenę su taikinamojo tarpininkavimo (mediacijos) institutu, vartotojų teisių apsauga ir kitais teisiniais klausimais“. Šiai veiklai įgyvendinti numatoma skirti 60 tūkstančių litų.

Labai teigiamos pastangos skatinti ginčo šalis iš finansinės pusės. Tokiu tikslu yra užregistruotas Civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas¹³⁰, kuriame numatoma atleisti nuo pusės nustatyto žyminio mokesčio sumos paduodant ieškinį teismui, jei pateikiami rašytiniai įrodymai apie sąžiningą bandymą išspręsti ginčą taikinamojo tarpininkavimo procedūra. Be to, numatoma LR CPK įtvirtinti konfidencialumo užtikrinimo priemonę – kad „duomenys, gauti taikinamojo tarpininkavimo procedūros metu, negali būti įrodymais civiliniame procese, išskyrus Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatyme nurodytus atvejus“.

Taigi socialinės taikos kūrimo priemonės atkreipia vis didesnę valdžios institucijų dėmesį, jų vystymui turi būti telkiamos bendros pajėgos ir palaikymas. Neverta iš anksto vertinti ir „nurašyti“ įvairių priemonių ir idėjų, nes tik laikas gali parodyti, kokios ginčų sprendimo procedūros yra efektyvios ir tinkamos šiuolaikinėmis sąlygomis. Tačiau pastarieji įvykiai Lietuvos teisinėje erdvėje pateikė įdomų ir iki šiol precedento neturintį atvejį, kai buvo pritaikyta mediacijos procedūra sprendžiant visai Lietuvai svarbų teisinį ginčą, kurio pagalba buvo susitarta dėl taikaus nesutarimų išsprendimo ir Lietuvos elektros organizacijos „LEO LT“ likvidavimo.¹³¹

Pabaigai norėčiau pakartoti R. Bradbeer'o žodžius apie tarpininkavimo perspektyvas: „Per daugelį amžių istorija ir papročiai suformavo nacionalines teisines sistemas ir būtų kvaila galvoti, kad atsirado svarbiausias pageidavimas užbaigti visus konfliktus ir turėti staigų tarpininkavimo susitarimų protrūkį. Visi gali bylinėtis, visi gali netekti draugų, prarasti vertingus prekybos partnerius. Efektyvių prekybos santykių formavimui gali prireikti metų, ir minučių jiems sunaikinti. Galimybė investuoti į jų vystymą negali būti lengvai ir

---

¹²⁹ Lietuvos Respublikos nutarimas Dėl visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programos 2010 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo. Žin., 2009, Nr. 114-4851.

¹³⁰ Civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas. 2009-11-16, XIP-1409. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=357980&p_query=&p_tr2=. Prisijungimo laikas: 2009 11 29.

¹³¹ Lietuvos elektros organizacijos „LEO LT“ raštas dėl mediacijos procedūros siekiant išspręsti iškilusius nesutarimus. 2009-11-18. Nr. SD-2-347. http://www.ndxenergija.lt/files/dokumentai/LEO_LT_AB.pdf Prisijungimo laikas: 2009 11 29.

nepelnytai“.¹³² Tiems, kam svarbu santykių išlaikymas, palanki socialinė aplinka, įvaizdis ir tobulėjimo galimybės, taikinamasis tarpininkavimas gali pasitarnauti kaip raktas į sėkmę.

Taigi, artimiausiu metu planuojama įvairiomis priemonėmis skatinti taikinamojo tarpininkavimo taikymą Lietuvoje. Šitaip siekiama suformuoti greitesnę ir patogesnę ginčų sprendimo sistemą, nes taikinamasis tarpininkavimas gali būti sėkmingai taikomas tose ginčų kategorijose, kuriose svarbūs šios procedūros pagrindiniai bruožai – konfidencialumas, efektyvumas, savanoriškumas, laiko ir išlaidų taupymas.

---

¹³² Bradbeer R. Mediation Around The World In The 21st Century: A Personal Journey The Metropolitan Corporate Counsel.2006. <http://www.metrocorpcounsel.com/pdf/2006/August/31.pdf> Prisijungimo laikas: 2009 11 29.

IŠVADOS

1. Ginčo sprendimo procedūrą identifikuoti kaip taikinamąjį tarpininkavimą galima tuomet, kai ši procedūra atitinka minimalius bruožus, kurie yra nustatyti LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatyme ir kai patys procedūros dalyviai identifikuoja tai kaip tarpininkavimą.
2. Pagrindiniai tarpininkavimą nusakantys bruožai, sudedamieji elementai: tai tam tikra, dažnai keletą etapų turinti procedūra, kurioje dalyvauja tarpininkas(-ai) ir ginčo šalys ir ši procedūra skirta taikiau būdu spręsti tarp šalių kilusį civilinį ginčą.
3. LR teisės aktuose nėra nusistovėjusi terminologija ir dažnai tarpininkavimas naudojamas ne vien ginčo procedūrai nusakyti. Dabartinės taikinamojo tarpininkavimo sąvokos susiformavimui įtakos turėjo tarptautiniai teisės aktai ir užsienio šalių patirtis. Atlikus apžvalgą nustatyta, jog ES valstybėse labai dažnai naudojamos mediacijos termino variacijos, todėl Lietuvoje nėra tikslinga atsisakyti naudoti šio termino apibrėžiant taikią ginčų sprendimo procedūrą.
4. Taikinamojo tarpininkavimo sąvoka, kuri naudojama LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatyme, turėtų būti keistina. Taikinimas teorijoje ir teisės aktuose suvokiamas kaip savarankiška AGS procedūra, dėl to netikslinga taikinimo ir tarpininkavimo apjungti įvardijant konkrečią procedūrą. Vis dėlto pateisinama taikinamosios veiklos sąvoka, kai norima išryškinti AGS procedūrų skirtumus nuo teisiamųjų procesų.
5. Remiantis LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymu, kitais teisės aktais ir teorija nustatyta, kad taikinamasis tarpininkavimas turi socialinės taikos atkūrimo, teismo proceso išvengimo, draugiškų santykių išlaikymo ir taikaus ginčų išsprendimo tikslus. Dėl šių tikslų galima identifikuoti, jog Lietuvoje įtvirtintas „susitarimo tarpininkavimo“ modelis.
6. Tarpininkavimas, kaip ir kiti ginčų sprendimo būdai turi teigiamų ir neigiamų aspektų. Darbe išsamiai apžvelgti taikinamojo tarpininkavimo privalumai ir trūkumai leidžia suinteresuotiems asmenims pasirinkti tinkamiausią ginčų sprendimo procedūrą ir pasiekti lauktų rezultatų.
7. Reikėtų skirti taikinamojo proceso ir procedūros sąvokas. LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatyme nustatyta tarpininkavimo proceso ir procedūros reikalavimai. Tačiau pačios šalys gali nusistatyti taikinamojo tarpininkavimo taisykles ir tai bus ginčo sprendimo procedūra, tuo pačiu taikinamojo tarpininkavimo proceso sudėtinė dalis.
8. Lietuvoje civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo taikymas nėra populiarus, todėl nėra statistinių duomenų apie taikymo paplitimą. Šiuo metu akivaizdžiausia

tarpininkavimo praktika vykdoma teisminės mediacijos projekto forma ir dėl to ženkliai padidėjo teismuose sudaromų taikos sutarčių skaičius. Pagrindiniai veiksniai, kurie lemia taikinamojo tarpininkavimo procedūros retą taikymą yra tradicinis instancinis mentalitetas, nepakankamos žinios apie AGS procedūras, valstybės finansinės paramos nebuvimas. Tačiau artimiausiu metu bus siekiama teikti didesnę valstybės paramą taikinamojo tarpininkavimo vystymui, šiuo metu parengti įstatymų projektai, kurie turėtų paskatinti asmenis naudotis taikinamojo tarpininkavimo teikiamais privalumais.

9. Šio darbo įvade iškelta hipotezė, ar civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo Lietuvoje teisinis reglamentavimas tobulintinas, pasitvirtino. Darbe buvo pateikiami argumentuoti pasiūlymai dėl terminų naudojimo, konfidencialumo užtikrinimo, tarpininkavimo procedūros reglamentavimo tobulinimo.

PASIŪLYMAI

1. Siūlytina LR Taikinamojo tarpininkavimo įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje patikslinti terminą *civilinių ginčų taikinamasis tarpininkavimas (mediacija)* atsisakant žodžio *taikinamasis* ir paliekant terminą *civilinių ginčų tarpininkavimas (mediacija)*. Analogiškai turėtų būti keičiami kiti įstatyme naudojami terminai - *civilinių ginčų tarpininkas (mediatorius)*, *civilinių ginčų tarpininkavimo administravimo paslaugas teikianti institucija* ir pan.
2. Siūloma priimti pavyzdinį taikinamojo tarpininkavimo procedūros modelį, akcentuojant, kad atsižvelgiant į ginčų aplinkybes, šią procedūrą galima koreguoti.
3. Rekomenduojama skleisti informaciją apie taikinamojo tarpininkavimo privalumus ir trūkumus, kadangi tai padeda suinteresuotiems asmenims pasirinkti priimtinausią ginčo sprendimo procedūrą.
4. Siūloma išplėsti informacijos, susijusios su taikinamojo tarpininkavimo procedūra, konfidencialumo principo išimtis:
  1. Kai paaiškėja informacija, susijusi su padaryta, daroma, rengimosi ar pasikėsینimo stadijoje nusikalstama veika.
  2. Informacija gali būti atskleista mokslo tiriamaisiais tikslais, tačiau ji turi neidentifikuoti ginčo šalių.
  3. Kai pačios šalys sutinka, arba pačios savo veiksmais, elgesiu atskleidžia konfidencialia laikytą informaciją.
  4. Kai informacija yra žinoma, nepriklausomai nuo to, ar įvyko tarpininkavimo procesas.
  5. Kai reikia užtikrinti sprendimo, pasiekto tarpininkavimo būdu, įvykdymą.
  6. Kai reikia užtikrinti tarpininkavimo paslaugų apmokėjimą.
5. Mediacijos proceso efektyvumui vertinti rekomenduotina taikyti daugiau vertinimo kriterijų, Tai gali būti informacija apie mediacijos trukmę, kainą, šalių ir jų atstovų atsiliepimai, galimybė kontroliuoti procesą, susitarimų dažnumas, jų įvykdymo statistika.

SANTRAUKA

Civilinių ginčų taikinamasis tarpininkavimas

Magistro baigiamasis darbas skirtas apžvelgti vienai iš civilinių ginčų sprendimo procedūrai – taikinamajam tarpininkavimui. Darbe apžvelgiamas bei analizuojamas taikinamojo tarpininkavimo teisinis reglamentavimas, šios procedūros taikymo civiliniuose ginčiuose pagrindiniai privalumai, trūkumai, principai, dabartinė tarpininkavimo teisinė ir praktinė aplinka. Lietuvoje taikinamojo tarpininkavimo procedūra įtvirtinta 2008 m. priėmus Lietuvos Respublikos civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymą. Darbe analizuotos šio įstatymo nuostatos, kiti tarpininkavimą reglamentuojantys teisės aktai, teorija ir praktika. Analizės pagrindu pateikiamos išvados ir pasiūlymai.

Darbas naudingas tuo, kad jame pateikiama civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo sampratą formuojantys elementai: apžvelgiama teisės aktuose naudojama terminologija, suformuluojami taikinamojo tarpininkavimo tikslai, nustatomi pagrindiniai privalumai ir trūkumai.

Remiantis šiuo darbu galima toliau tęsti tyrimus apie taikinamojo tarpininkavimo procedūros reglamentavimą, efektyvumo didinimą, Teisminės mediacijos Lietuvoje tobulinimą, platesnį tarpininkavimo taikymą civilinių ginčų sprendime.

Pagrindiniai žodžiai: civiliniai ginčai, taikinamasis tarpininkavimas (mediacija), taikinamojo tarpininkavimo procedūra, alternatyvus ginčų sprendimas, susitarimas, efektyvumas.

SUMMARY

Conciliatory Mediation in Civil Disputes

Master's final thesis dedicated for an overview of one of the civil dispute resolution procedure - conciliatory mediation. The thesis provides an overview and analysis of the conciliatory mediation legal regulation, main advantages and disadvantages of this procedure in civil disputes, the principles of mediation, current legal and practical environment. The procedure of conciliatory mediation established in 2008 by adoption the Law of Republic of Lithuania on Conciliatory Mediation of Civil Disputes. The provisions of the law, other legislation, theory and practice are analyzed in this thesis. There are conclusions and suggestions provided according to analysis.

This thesis is useful because it provides conciliatory mediation of civil disputes concept-forming elements: an overview of the terminology used in legislation, the framing of the conciliatory mediation objectives, identified main advantages and disadvantages.

Following to this thesis, there are possible to continue research on the conciliatory mediation procedure regulation, efficiency, improvement of Court mediation in Lithuania and a wider application of mediation in civil disputes resolution.

Key words: civil disputes, conciliatory mediation, procedure of conciliatory mediation, alternative dispute resolution, agreement, effectiveness.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Žin., 1992, Nr. 33-1014.
2. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // Žin., 2000, Nr.96-3016.
3. Jungtinių Tautų Chartija // Žin., 2002, Nr. 15-551607.
4. LR Civilinis kodeksas // Žin., 2000, Nr. 74-2262.
5. LR Civilinio proceso kodeksas // Žin., 2002, Nr. 36-1340.
6. LR Darbo kodeksas // Žin., 2002, Nr. 64-2569.
7. LR Civilinių ginčų taikinamojo tarpininkavimo įstatymas // Žin., 2008, Nr. 87-3462.
8. LR Antstolių įstatymas // Žin., 2002, Nr. 53-2042.
9. LR Finansinių įstaigų įstatymas. // Žin., 2002, Nr. 91-3891.
10. LR Draudimo įstatymas. // Žin., 2003, Nr. IX-1737.
11. Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas. // Žin., 2000, Nr. 30-827.
12. Tarpininkavimo derybose tarp autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijų ir kūrybinių bei gretutinių teisių objektų naudotojų taisyklės. // Žin., 2008-02-28, Nr. 24-889.
13. LR Seimo nutarimas „Dėl valstybinės šeimos politikos koncepcijos patvirtinimo“ // Žin., 2008, Nr. 69-2624 .
14. „Dėl tarpininkavimo derybose tarp autorių teisių ir gretutinių teisių kolektyvinio administravimo asociacijų ir kūrybinių bei gretutinių teisių objektų naudotojų taisyklių patvirtinimo“ // Žin., 2008, Nr. [24-889](#).
15. LR Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto Pagrindinio komiteto išvada „Dėl Lietuvos Respublikos Mediacijos privačiuose ginčiuose įstatymo projekto.“ 2008 06 18 d. Vilnius (XP-2809).
16. LR Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“ // Žin., 2009, Nr. 33-1268.
17. LR Vyriausybės nutarimas „Dėl visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programos 2010 metų įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ // Žin., 2009, Nr. 114-4851.
18. LR Vyriausybės nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-2012 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo“ // Žin., 2009, Nr. 33-1268.

19. Lietuvos Respublikos mediacijos privačiuose ginčiuose įstatymo projektas, 2008 m. sausio 11 d., Nr. XP-2809.
20. LR Teisingumo ministro aiškinamasis raštas „Dėl Lietuvos Respublikos mediacijos privačiuose ginčiuose įstatymo projekto“ 2008-01-11, Nr. XP-2809.
21. LR Teisėjų tarybos nutarimas dėl bandomo teiminės mediacijos projekto tęsimo. 2007 m. sausio 26 d. Nr. 13 P-15, Vilnius.
http://www.teismai.lt/dokumentai/tarybos_nutarimai/20070126-15.doc Prisijungimo laikas: 2009 11 2.
22. Civilinio proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projektas. Nr. XIP-1409, 2009-11-16. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=357980
Prisijungimo laikas: 2009 11 21.
23. 2008 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB „Dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų.“
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:136:0003:0008:LT:PDF> Prisijungimo laikas: 2009 07 22.
24. Recommendation of 16 September 1986 No. R(86)12 Concerning Measures to Prevent and Reduce the Excessive Workload in the Courts, adopted by the Committee of Ministers.
<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=606796&SecMode=1&DocId=690980&Usage=2>. Prisijungimo laikas: 2009 11 10.
25. Recommendation of 5 September 2001 No. R(2001)9 of the Committee of Ministers to member States on Alternatives to Litigation Between Administrative Authorities and Private Parties.
[https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec\(2001\)9&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec(2001)9&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864). Prisijungimo laikas: 2009 11 10.
26. Recommendation of 21 January 1998 No. R(98)1 of the Committee of Ministers on Family Mediation.
<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=1153972&SecMode=1&DocId=450792&Usage=2>. Prisijungimo laikas: 2009 11 10.
27. Recommendation of 15 September 1999 No. R (99) 19 of the Committee of Ministers to member states Concerning Mediation in Penal Matters.
<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=420059&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864> Prisijungimo laikas: 2009 11 10.

28. Recommendation of 18 September 2002 No. R(2002)10 of the Committee of Ministers to member states on Mediation in Civil Matters.
[https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec\(2002\)10&Sector=secCM&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=eff2fa&BackColorIntranet=eff2fa&BackColorLogged=c1cbe6](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec(2002)10&Sector=secCM&Language=lanEnglish&Ver=original&BackColorInternet=eff2fa&BackColorIntranet=eff2fa&BackColorLogged=c1cbe6). Prisijungimo laikas: 2009 11 10.

Specialioji literatūra

29. Adrien, L. James, Kate Wilson. Couples, Conflict, and Change: Social Work with Marital Relationships, Tavistock Routledge. 1986.
30. Aibel, J.H. Mediation works: opting for interest-based solution to a range of business needs. Handbook on mediation / Thomas E. Carbonneau, executive editor ; assistant editors: Jeannette Jaeggi, Sandra K. Partridge. - Huntington (N.Y.) : JurisNet, 2006.
31. Bannink F. P., Solution-Focused Mediation: The Future with a Difference. Conflict Resolution Quarterly, Volume. 25, no. 2, 2007.
32. Bendorienė A., Bogušienė V., Dagytė E. [et al.] Tarptautinių žodžių žodynas / - 4-asis leid. - Vilnius : Alma littera, 2005.
33. Bond T., Jill M. Black DBE. Bridge J. Family Law. 2008.
34. Boulle L., Nesic M. Mediation: Principles, Process, Practice. Tottel Publishing, 2006.
35. Bradbeer. R. Mediation Around The World In The 21st Century: A Personal Journey. The Metropolitan Corporate Counsel, 2006.
36. Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. T. 1. – Vilnius: Teisinės informacijos centras. 2005.
37. Family mediation in Europe. Proceedings, 4th European conference on family law. Council of Europe, Strasbourg, 2000.
38. Folger J. P., Baruch Bush R. A., The Promise of Mediation, San Francisco, 1994.
39. Goldberg S. B., Shaw M. L., Brett J. M.. What difference does a robe make? Comparing mediators with and without prior judicial experience. Negotiation Journal, Volume 25, Issue 3. 2009.
40. Yarn D.H., Ed., Dictionary of Conflict Resolution. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1999.

41. Jovaišas. K., Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras (I dalis) / Ats. red. - K. Jovaiša. Vilnius: Teisės institutas, 2000.
42. J. Žėruolis – educator and scientist (1907-1986). The recent tendencies of development in civil procedure law – between east and west. International conference to celebrate 100th anniversary of the birth of professor Jonas Žėruolis. Justitia. Vilnius. 2007.
43. Kaminskienė N. Alternatyvus civilinių ginčų sprendimas: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009.
44. Keinys S., Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. IV leidimas, vyr. red. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.
45. Kressel K., The Strategic Style in Mediation. Conflict Resolution Quarterly, Volume 24 Issue 3, 2007.
46. Kressel, K., Pruitt, D. G. Mediation research: The process and effectiveness of third-party intervention. San Francisco: Jossey-Bass. 1989.
47. Kozan, M.K. Culture and Conflict Management: A Theoretical Framework, International Journal of Conflict Management 8(4). 1997.
48. Lakis J. Konfliktų sprendimas ir valdymas. Mykolo Romerio universitetas, 2008.
49. Lakis J. Konfliktų valdymas viešajame sektoriuje: teisinės ir organizacinės problemos // Jurisprudencija. Lietuvos teisės universitetas. Mokslo darbai. Nr. 33(25), 2002.
50. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. T. 1. – Vilnius: Justitia, 2003.
51. Mikelėnas V., Šarūnas Keserauskas. Š., Smirnovienė Z., Mizaras V., Bakanas A. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Vilnius: Justitia, 2002.
52. Milašius T. Mediacija kaip alternatyvus ginčų sprendimo būdas. Teisė. Vilniaus universitetas. Mokslo darbai. Nr. 63, 2007. Nekrošius V. Francas Kleinas apie civilinio proceso tikslus ir principus bei jų įgyvendinimo metodus // Teisė. Nr. 33-1 Mokslo darbai. 1999.
53. Moore C.W. The Mediation Process: Practical Strategies for Resolving Conflict, ed. 3, San Francisco: Jossey-Bass, 2003.
54. Nekrošius V. Teismų sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo kontrolė civiliniame procese: klasikinė sistema ir reforma Lietuvoje: daktaro disertacija: soc. mokslai: teisė / VU. Vilnius, 1996.
55. Petrylaitė D. Tarpininkavimas sprendžiant kolektyvinius darbo ginčus. Jurisprudencija, t. 40(32), 2003.

56. Račelytė D. Konfliktų studijų pagrindai : vadovėlis, Vilnius : Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2009.
57. Sachnova T. Civilinio proceso procedūros (atsižvelgiant į ateities perspektyvas)// Teisė (71). 2009.
58. Simaitis R. Mediacijos privačiuose ginčiuose teisinio reguliavimo tendencijos.Lietuvoje // Justitia. Nr. 2 (64), 2007.
59. Simaitis R. Teisminis sutaikinimas // Teisė. Vilniaus universitetas. Mokslo darbai. Nr.52, 2004.
60. Sondaitė J., Čechavičienė A. Teisėjų, dalyvavusių ir nedalyvavusių mediacijos apmokymo programose, požiūris į mediaciją // Socialinis darbas : mokslo darbai. Nr. 7(2), 2008.
61. Spencer D., Brogan M. Mediation Law and Practice. Cambridge University Press, 2006.
62. Uscila R. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacijos įdiegimo galimybės Lietuvoje. // Teisės problemos. – Vilnius, 2006/2.
63. Uscila R. Aukos ir nusikaltėlio mediacija Skandinavijos šalyse // Jurisprudencija, t. 29 (21). 2002.
64. Vėbraitė V. Šalių sutaikymas kaip civilinio proceso tikslas ir jo galimybės Lietuvoje. // Teisė. 69 tomas. Vilniaus universitetas. Mokslo darbai. 2008.
65. Weinstein R. J. Mediation in the Workplace: A Guide for Training, Practice, and Administration. Westport, CT: Quorum Books, 2001.
66. Wissler. L.. R The Effectiveness of Court-Connected Dispute Resolution in Civil Cases. Conflict Resolution Quarterly, vol. 22, no. 1–2, Fall–Winter 2004.
67. Wojkowska E., Doing Justice: How Informal Justice Systems Can Contribute. December 2006.
<http://www.undp.org/oslocentre/docs07/DoingJusticeEwaWojkowska130307.pdf>
- Prisijungimo laikas: 2009 09 29.

Kiti šaltiniai

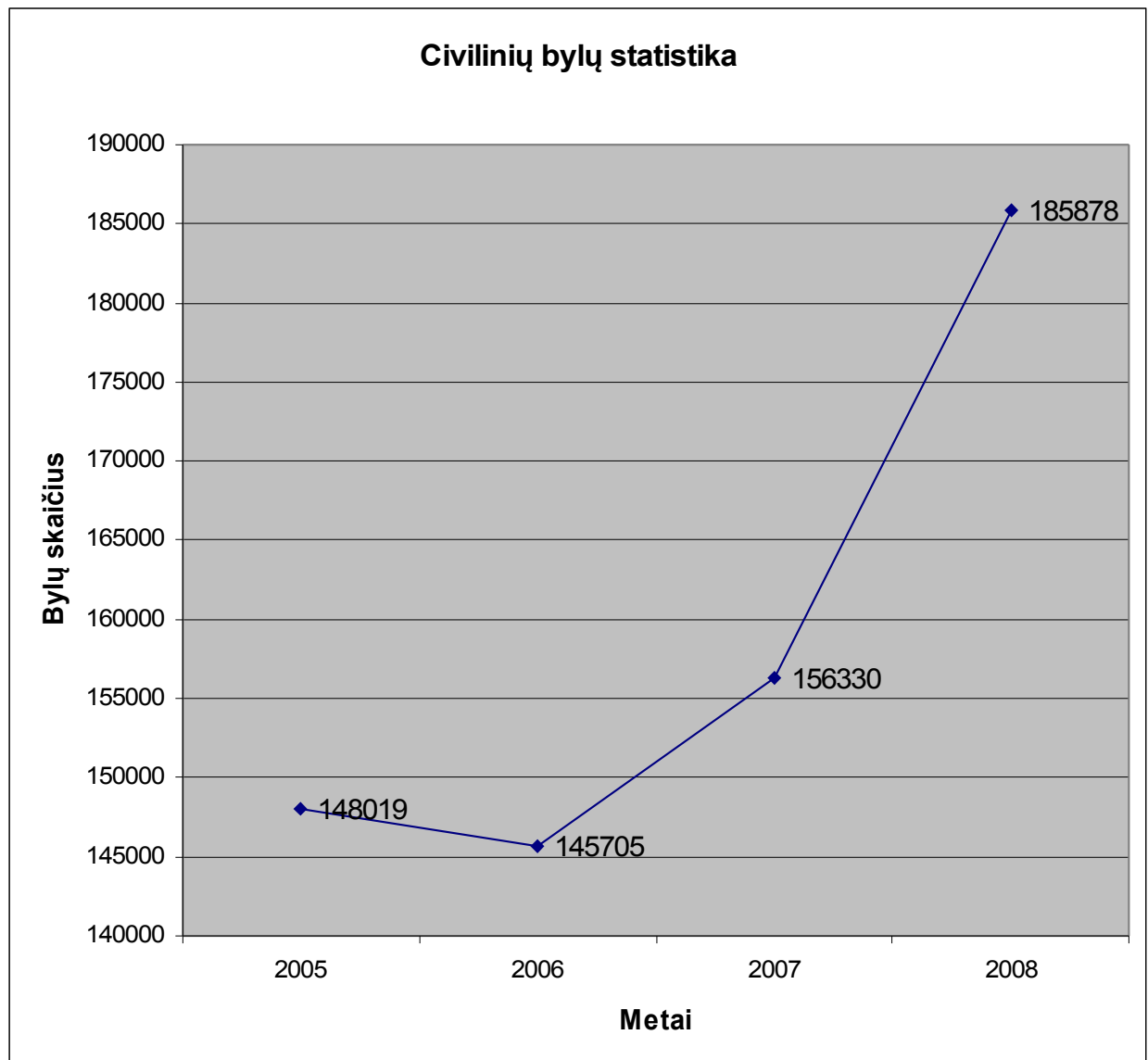
68. Wade J. Negotiation and Mediation Concepts and Terminology. Bond University Dispute Resolution Newsletter Vol 2., 1999.
<http://epublications.bond.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1001&context=drcn>
- Prisijungimo laikas: 2009 11 10.

69. Wall Jr J. A., Chan-Serafin Ss. Processes in Civil Case Mediations. Conflict Resolution Quarterly, vol. 26, no. 3, Spring 2009. <http://www3.interscience.wiley.com/cgi-bin/fulltext/122275561/PDFSTART> Prisijungimo laikas: 2009 07 22.
70. LR Mediacijos privačiuose ginčiuose įstatymo projektas, 2008. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=312610 Prisijungimo laikas: 2009 06 22.
71. Vilniaus komercinio arbitražo teismo valdybos 2003 m. gruodžio 8 d. nutarimu patvirtintas Vilniaus komercinio arbitražo teismo Tarpininkavimo ir taikinimo procedūros reglamentas. <http://www.arbitrazas.lt/index.php?handler=lt.tarpininkavimas> Prisijungimo laikas: 2009 11 10.
72. Civilinių ginčų taikinamasis tarpininkavimas (mediacija). LR Teisingumo ministerija. <http://www.tm.lt/mediacija>. Prisijungimo laikas: 2009 11 10.
73. Europos Komisijos informacija dėl užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=329&langId=en>. Prisijungimo laikas: 2009 11 10.
74. Teisminės mediacijos pristatymas. <http://liteko.teismai.lt/teismai/mediacija/mediacija.pps#256,1>, Teisminės mediacijos pristatymas. Prisijungimo laikas: 2009 11 10.
75. Green Paper on Alternative Dispute Resolution in Civil and Commercial law. Brussels, 19.04.2002 COM (2002) 196 final. http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2002/com2002_0196en01.pdf. Prisijungimo laikas: 2009 11 10.
76. Teismo mediatorių sąrašas. http://www.teismai.lt/dokumentai/bendroji_informacija/teismo_mediatoriu_sarasas.doc Prisijungimo laikas: 2009 11 10.
77. Jungtinėje Karalystėje Valstybinės mediacijos pagalbos tarnybos mediacijos kainos. <http://www.nationalmediationhelpline.com/costs-of-mediation.php>.
78. Paskaitų medžiaga. MRU CPK. http://www.mruni.eu/kpf_dokumentai/katedros/Administracines_teises/Seminarai/CP%201d.ppt#265,10,Slide 10. Prisijungimo laikas: 2009 11 10.
79. Teisminės mediacijos taisyklės http://www.nplc.lt/sena/aukos/informacija/Projektai/Mediacija/teismines_mediacijos_taisykles.htm Prisijungimo laikas: 2009 11 10.

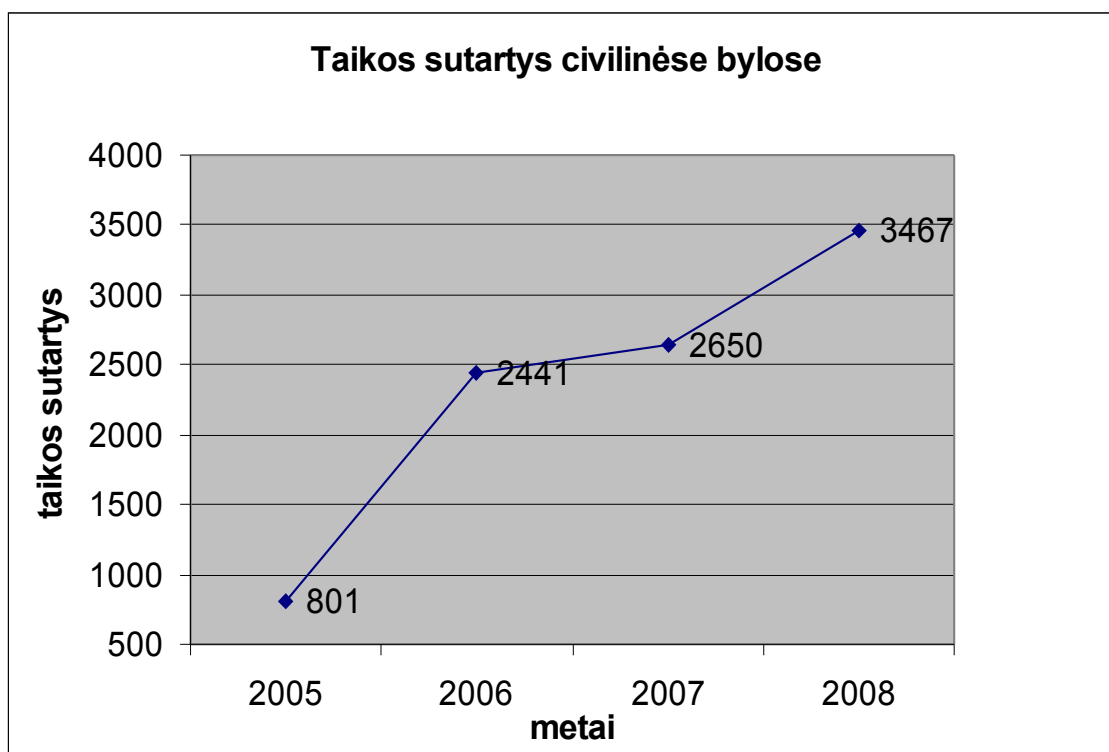
80. Europos mediatorių elgesio kodeksas.
http://ec.europa.eu/civiljustice/adr/adr_ec_code_conduct_lt.pdf Prisijungimo laikas: 2009 11 21.
81. Uncitral taikinimo procedūros taisyklės.
<http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/conc-rules/conc-rules-e.pdf>
Prisijungimo laikas: 2009 11 21.
82. Simaitis R. Ginčų sprendimo arbitražu tendencijos Lietuvoje. 2007
www.rln.lt/download.php/fileid/204 Prisijungimo laikas: 2009 11 20.
83. Nacionalinės teismų administracijos atstovė spaudai Venta Valčackienė. Teisminė
mediacija – dešimtyje šalių teismų. [http://www.infolex.lt/portal/start.asp?
act=news&Tema=39&str=20094](http://www.infolex.lt/portal/start.asp?act=news&Tema=39&str=20094) Prisijungimo laikas: 2009 11 20.
84. Bylų nagrinėjimo žmonėms gali tekti laukti nuo 6 mėn. iki 1 metų – teisėjų asociacijos
pirmininkas. [http://www.alfa.lt/straipsnis/10282735/?
Bylu.nagrinejimo.zmonems.gali.tekti.laukti.nuo.6.men..iki.1.metu..teiseju.asociacijos.pir
mininkas=2009-07-21_14-00](http://www.alfa.lt/straipsnis/10282735/?Bylu.nagrinejimo.zmonems.gali.tekti.laukti.nuo.6.men..iki.1.metu..teiseju.asociacijos.pirmininkas=2009-07-21_14-00) Prisijungimo laikas: 2009 07 22.
85. Lietuvos elektros organizacijos „LEO LT“ raštas dėl mediacijos procedūros siekiant
išspręsti iškilusius nesutarimus. 2009-11-18. Nr. SD-2-347.
http://www.ndxenergija.lt/files/dokumentai/LEO_LT_AB.pdf Prisijungimo laikas: 2009
11 29.

PRIEDAI

Priedas Nr 1. Civilinių bylų skaičiaus statistika LR teismuose. ¹³³

¹³³ Lietuvos Respublikos teismų statistikos ataskaitos. <http://www.teismai.lt/teismai/ataskaitos/statistika.asp>
Prisijungimo laikas: 2009 06 22.

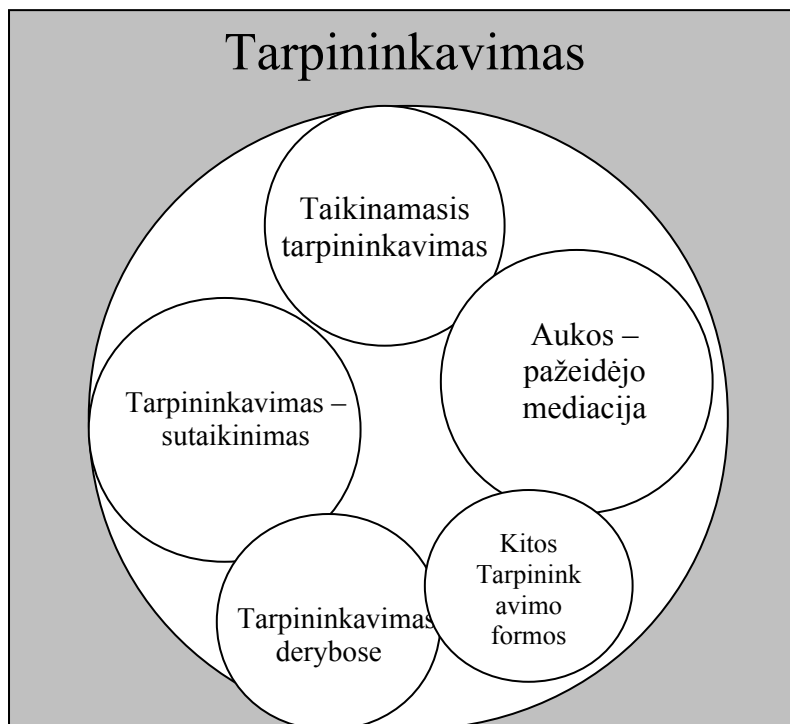
¹³⁴ Lietuvos Respublikos teismų statistikos ataskaitos. <http://www.teismai.lt/teismai/ataskaitos/statistika.asp>
Prisijungimo laikas: 2009 06 22.

Priedas Nr. 3. Mediacijos termino paplitimas Europos Sąjungos valstybėse.¹³⁵

Europos Sąjungos valstybė	Naudojamas <i>mediacijos</i> terminas
Belgija	Médiation , Bemiddeling, Vermittlung
Bulgarija	Посредничество
Čekija	Zprostředkování
Danija	Mægling
Estija	Vahendamine, Vahendus, Meditatsioon
Graikija	Μεσολάβηση
Ispanija	Mediación
Italija, Liuksemburgas, Malta	Mediazione
Jungtinė Karalystė, Liuksemburgas	Mediation
Kipras	Μεσολάβηση , Arabuluculuk
Latvija	Starptarpe
Lenkija	Póśrednictwo, Rozjemstwo, Wstawiennictwo, Mediacja , Arbitraż, Arbitrażowanie
Lietuva	Tarpininkavimas, Mediacija
Nyderlandai	Bemiddeling, Voorspraak, Middelaarscha
Portugalija	Mediação , Intervenção, Intermédio, Intercessão
Prancūzija	Médiation , intervention
Rumunija	Mediere , Mijlocire, Intermediu
Slovakija	Sprostredkovanie, Interpolácia, Vyjednanie, Prostredníctvo
Slovėnija	Mediacije
Suomija	Sovittelu, Välitys
Švedija	Förmedling, Medling

¹³⁵ Žodžių paieškai buvo naudojama Lingvozone automatinio daugiakalbinio žodyno duomenų bazė. <http://www.lingvozone.com> Prisijungimo laikas: 2009 07 22.

Priedas Nr. 4. Tarpininkavimo formos

Darbą atliko:

Mykolo Romerio universiteto Socialinės politikos fakulteto Atkuriamojo teisingumo ir tarpininkavimo specializacijos ATTmd08-1 grupės studentas
Mantas Gicevičius

El. paštas: magicev@gmail.com